

ZEMONSKI

Št. 4
Leto 2019

cajtna

O Zemoncih in Zemonu

Izdajo Zemonskega kajtna so finančno podprli:

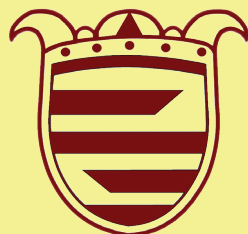

Jskd

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

OBMOČNA IZPOSTAVA ILIRSKA BISTRICA

KRAJEVNA SKUPNOST

DOLNJI ZEMON

PETPAK

Vilharjeva cesta 40
6250 Ilirska Bistrica

EML Stadler

Gregorčičeva cesta 17 6250 Ilirska Bistrica

OBČINA
ILIRSKA
BISTRICA

Sredstva, pridobljena na Javnem razpisu za
sofinanciranje ljubiteljske kulture 2019

elektro **Skok** instalacije
meritve
Pres - Komerc Nova Gorica

SAMOKEC TRANSPORTI

PODJETJE ZA TRANSPORT, LOGISTIKO IN TRGOVINO, d.o.o.

MAGRO trgovina
AGRO MAGRO

Okrepčevalnica Zemonska vaga
Andrej Primc, s. p.

ZEMONSKI *cajtna*
O Zemoncih in Zemonu

Številka 4, leto 2019 (september 2018–avgust 2019)

Izdajatelj: Kulturno društvo Grad – Dolnji Zemon

Mednarodna standardna serijska številka ISSN 2630-4201

Urednik: Primož Rojc

Grafična zasnova in oblikovanje: Primož Rojc

Tisk: Birografika Bori d.o.o., Ljubljana

Avtorji člankov: Primož Rojc, Klemen Ujčič, Iris Dovgan Primc, Petra Skok, Marica Gaberšnik, Mirjam Jaksetič Dolgan, Valter Sedmak, Gorazd Brne, Katarina Škrab, Sabina Pugelj, Aleš Sorta, Nada Baša Marinič, Nadja Gombač, Danica Šircelj, Ivan Simčič

Avtorji fotografij: Primož Rojc, Jana Udovič, Igor Petaros, Ana Čeligoj, Nataša Vrh, Gregor Volk, Irma Zafred, Matej Ujčič, Sabina Vrh, Nevenka Tomšič, Mateja Maraž, Valter Sedmak, Gimnazija Il. Bistrica, Katarina Škrab, NMZ, Primorske novice

Lektoriranje: Dragica Štemberger Maljavac

Naklada: 300 izvodov

Beseda urednika

Zadovoljstvo

Kako drugače naj v uvodniku pospremimo četrto izdajo Zemonskega cajtnga kot z velikim zadovoljstvom? Leto je naokrog in ponovno smo napolnili enako število strani kot leta poprej. Vsak lahko na njih nekaj najde, prispevkov je bilo letos toliko, da smo jih nekaj spravili za naslednjo, peto izdajo, kar je vsekakor dober znak. V letošnji izdaji žal ni poročila o Mali južni, saj je letos nismo izpeljali, je pa zato toliko drugega. Razni mali in večji dogodki so bili v veselje pripravljavcem, tekmovalcem in obiskovalcem, obiskali so nas tudi od drugod in o tem zapisali nekaj besed; strani obujajo marsikateri spomin in opozarjajo na naše uspešne mlade, ki so se tudi letos izkazali. Osrednjo temo v dogodkih so letos zavzeli čarobni božični čas, norčavi pust, ki kroji zimski čas, pa tudi drugi običaji. Obiskali so nas člani bistriške Univerze za tretje življenjsko obdobje in harmonikarji Glasbene šole Ilirska Bistrica. Naše vaščanke in vaščani, ti, ki so in tudi tisti, ki jih žal ni več med nami, pa so s svojimi zgodbami zapolnili ostale strani. Veliko strani so zavzele stare hišne številke in sezname, v katere se boste lahko poglobili in našli že pozabljeno.

Upam, da vam bo tudi letošnja izdaja cajtnga zanimiva. Seveda vas, kot vsako leto, lepo vabimo, da se nam pridružite s svojimi zgodbami. Kot boste videli, se celo iz majhnega kovanca izvele ven veliko zanimivosti.

Primož Rojc, urednik

Iz vsebine

stran 4

stran 5

stran 6

stran 8

stran 10

stran 12

stran 14

stran 19

stran 20

stran 22

stran 24

stran 28

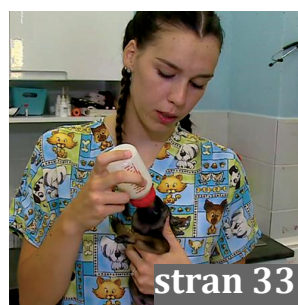
stran 30

stran 30

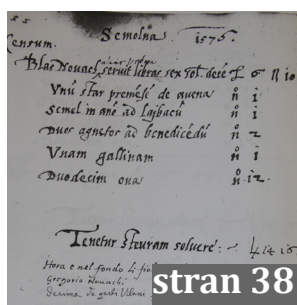
stran 32

stran 33

stran 34

stran 38

Enajsti balinarski turnir

Na balinišču gostilne Zemonska vaga se je v soboto, 29. septembra 2018, začel že enajsti balinarski turnir, tudi tokrat v čast zemonskega shoda. V sobotnem predtekmovanju se je med seboj v dveh skupinah pomerilo sedem ekip, v prvi skupini štiri, v drugi pa tri ekipe. Prvi dve ekipi vsake skupine sta se uvrstili v finale. Na ponedeljkovi finalni tekmi, 1. oktobra 2018, je tretje mesto osvojila skupina *Lejko, Herman, Hendrik*, ki je premagala ekipo *Letnik, Jožko Batista, Leon Vičič*. Prvo mesto je osvojila ekipa *Toni, Hur, Čiko*, drugi pa so bili fantje iz ekipe *Klemen, Valerjo, Romeo*. Na ponedeljkovem druženju so se pomerili tudi v bližanju, v katerem je zmagal Andrej Primc (Šimanjov), in v zbijanju, za kar je medaljo odnesel Leon Pugelj - Lejko.

Ekipa Šerina, ki je na prejšnjem turnirju dominirala, se letos ni uspela uvrstiti v finale, četudi je šlo samo za en punt.

Tudi tokrat je medalje in pokale sponzoriralo domače podjetje Euro MB, jedačo pa gostilna Zemonska vaga.

Klemen Ujčič

Zmagovalci

V zbijanju je medaljo odnesel Leon Pugelj

V bližanju je zmagal Andrej Primc.

Skupinska fotografija tekmovalcev

Shod – miholja 2018

Zemski shod velja za zadnjega v nizu shodov v naši občini. Praznuje se 29. septembra, ko goduje nadangel Mihael, oz. prvo nedeljo po tem datumu. Sv. Mihaelu je posvečena podružnična cerkev na našem Zemonu. Kar nekaj dogodkov se je zvrstilo tudi na lanski shod. Najprej so v soboto, 29. septembra 2018, zemski možakarji pripravili turnir v balinanju, sledil je ples s skupino Šepet, v nedeljo pa sta bili praznična maša in predstavitev tretje izdaje Zemonskega cajtnga.

Ples je priredila zemenska mladina na čelu z Matejem Ujčičem, Nejcem Šircljem in Davidom Rolihom. Povabili so mladi ansambel Šepet iz Šaleške doline, ki je poskrbel, da so se obiskovalci dodobra naplesali, vokalistka skupine Lara Voler pa je predvsem fantovski del publike razveselila z nagovorom, karticami in celo CD-ji.

P. R.

Ansambel Šepet

Za zemski shod se je že potrebno obleči.

Lara Voler, vokalistka skupine Šepet je obiskovalce obdarila z razgledico in CD-ji.

Razgreti plesalci na grajski plošči

Prebiranje tretje izdaje Zemonskega cajtnga takoj po maši

Dobrodelni koncert Za Davida

V Kulturnem društvu Grad smo z organizacijo dobrodelnega koncerta priskočili na pomoč družini Kandare. Prireditev smo več kot uspešno izpeljali.

Strniti misli po takem večeru je skoraj nemogoče. Iskreno, ostali smo brez besed. Nabito polna dvorana Doma na Vidmu je dokaz, da nismo ravnodušni. Da lahko stopimo skupaj in se zanesemo drug na drugega. Tiso nedeljo smo vsi dihali za Davida in prav je tako. Klobuk dol vsakemu od vas, ki si je vzel čas in prišel na koncert. Niti prešteti se vas ni dalo. Odziv ljudi je za organizatorja največje plačilo. In tokrat ste preseгли vse meje. Hvala vam iz srca.

Ogromen, največji hvala, ki se ga ne da niti izraziti, gre vam, dragi nastopajoči – Ansambel Amaterji, Ansambel Brkinci, Žiga Rustja, Kraška Klapa, Ansambel Jelen, Klapa Škvadra, Ansambel Javor, Klapa Skalin, Ansambel Narcis, Ansambel Tik Tak, MPZ OŠ Podgora Kuteževo. Milijonkrat hvala, da se vsakič odzovete in priskočite na pomoč!

Fantje iz tiskarne Bor in dekleta iz TA Oaza, HVALA! Vi ste tisti, ki ste na tapeti vsakič, drugih ni. Vedno

Družina Kandare

vas pokličemo in vsakič priskočite na pomoč.

Da naši nastopajoči niso bili ne lačni ne žejni, so poskrbeli: Gostilna Urbančič, po domače Mate, Picerija Triglav Pub, Picerija Kudra, Frapabar, Okrepčevalnica Zemonska vaga, Bar Jušane, Marija Brozina, s. p., Boštjan Škrlič iz podjetja Sb gro, Primož Blokar, s. p., Mlinotest, d. d, Irbis, d. o. o ter pridne gospe, ki so pripravile okusno pecivo. Najlepša hvala vsakemu posebej.

Draga naša Mateja iz Frizerskega studia Moj salon, hvala lepa! Tvoje pričeske so naravnost pravljične.

Naša voditeljka Iris Dovgan Primc in Primož Rojc sta bila kot iz revije.

Hvala lepa trgovini Moda Diva za obleke voditeljev, v njih sta bila kot iz škatlice, in to trikrat.

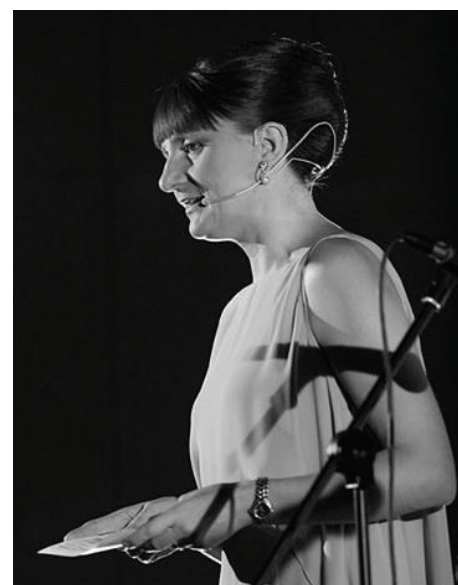
Hvala Občini Ilirska Bistrica za brezplačno oddajo dvorane in ozvočenje. Hvala gospodu Branku za potrpežljivost in dvodnevno okupacijo z nami.

Hvala Javnemu podjetju Komunala za brezplačno plakatiranje.

Medijski pokrovitelji Radio Capris, Radio 94 in TV Galeja, hvala vam za oglaševanje, Milošu iz TV Galeje tudi za snemanje!

Otroci iz MPZ OŠ Podgora Kuteževo pod vodstvom Sare Česnik so navdušili zbrano publiko.

Iris Dovgan Primc je za organizacijo žrtvovala veliko svoje energije

Srečko Kovačič in Nejc Mršnik, hvala lepa, da je vse teklo kot v dobrem filmu in smo imeli brezhiben zvok! Hvala Matiji Kacinu za svetlobne efekte.

Hvala Sari Logar in Igorju Petarosu za fotografije našega čarobnega večera.

Nazadnje gre zahvala ekipi Kulturnega društva Grad. Hvala, da ste spet vskočili.

Upam, da nismo koga pozabili – če smo, se opravičujemo, ni bilo namerno.

V škatli s prostovoljnimi prispevki se je nabralo 4.145 evrov. Ponosni smo tudi na to, da smo koncert izpeljali popolnoma brez stroškov.

Še enkrat iskrena hvala vsem in vsakemu posebej.

Iris Dovgan Primc

Ansambel Amaterji

Kraška Klapa

Ansambel Narcis

Klapa Škvadra

Ansambel Brkinci

Ansambel Tik Tak

Žiga Rustja

Iris Dovgan Primc in Primož Rojc

Okrepčilo so pripravile Mirela, Ana, Tatjana, Kristina in Milena Rolih.

Za Miklavža kar dve igrici in osem nastopov

Tudi lani smo bili zelo pridni, zato nas je 3. decembra 2018 obiskal sveti Miklavž. Na Dolnjem Zemonu smo mu že 15. leto zapored pripravili veličasten sprejem. Naši nadobudni gledališčniki so ga pričakali s predstavo Pekarna Mišmaš in suvereno pokazali, da je stati na odru prav zanimivo. Pohvale celotni igralski sestavi, v kateri so bili šolarji od prvega do osmega razreda: Špela Skok, Minea Vrh, Stella Kmetec Razpor, Eva Primc, Ela Primc, Val Primc, Ema Vrh, Katjuša Rojc, Leander Rojc, Matija Rojc, Angelika Celin, Nuša Baša in Martin Rojc. Ponosna sem na vas, zelooo! Nabito polna dvorana radovednih otroških oči je nestrpnost pričakovala, kdaj in od kod bo prišel dobri mož. Kmalu so angelci naznanili, da prihaja, in iz drobčenih grlc je bilo slišati močne klice njegovega imena, dokler ni prišel. Skupaj smo se z baklami odpravili na sprehod do cerkve sv. Mihaela, kjer je Miklavž pustil darila za vse pridne otroke.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem vsem manjšim in večjim otrokom, ki so v teh 15-ih letih stopali na oder skupaj z Miklavžem in zaradi Miklavža. Nikoli vas nisem preštela, ampak bilo vas je veliko in v čast mi je, da danes pripeljete svoje otroke na naše miklavževanje.

Ogromen hvala Okrepčevalnici Zemonska vaga, ki že vrsto let skrbi, da naš Miklavž točno ve, komu prinesiti darilo, in Silvestru Kmetcu, ki vsa leta poskrbi, da je v dvorani dovolj sedišč.

Miklavža je v Gradu pričakala polna dvorana.

Igralci Pekarne Mišmaš in režiserka Iris Dovgan Primc

Hudički

Hvala vsem, ki ste v teh letih kakorkoli pripomogli k temu, da ta prireditev živi in je res dobro obiskana!

Dragi starši, hvala tudi vam, da za svoje otroke izberete našo prireditev! Vedno vas je veliko, kar nam daje dober občutek in potrditev, da delamo dobro.

Angelčki

Igralska ekipa je skupaj z Miklavžem in igro *Vse na svojem mestu* razveselila otroke na Miklavžev večer v cerkvi sv. Jurija v Ilirski Bistrici, v soboto, 8. 12. 2019, pa kar dvakrat: najprej zjutraj v Domu starejših občanov Ilirska Bistrica, zvečer pa še v Jelšanah.

Miklavž pri sv. Juriju v Il. Bistrici

Igralska ekipa je bila pridna še naprej, saj je Mišmaš svoj kruh prodajal še v Orehku, Postojni, na Kozini in v Domu starejših v Ilirski Bistrici.

Tako smo v pisanem decembru razveselili velikansko število otrok in starejših.

Iris Dovgan Primc

Ekipa, ki je pripravila nepozabno miklavževanje na Dolnjem Zemonu.

Jaslice, pušcanje in božičnica

Lahko smo srečni, da še vedno živimo v okolju, kjer sta tradicija in izročilo naših prednikov še kako živa. Za božič se je pri nas namreč odvijalo kar nekaj dogodkov, ki bi brez ljudi, ki jim je tradicija pri srcu, utonilo v pozabo. Prelepe jaslice, ki so v zemonsko cerkev prišle v času med obema vojnama, vsako leto znova prikazujejo Jezusovo rojstvo. Kdove, koliko ljudi jih je skozi vsa leta postavljalo! Tokrat so jih postavili Martin Rojc, Špela Skok, Minea Vrh in Zarja Rojc. Izbrali so si prostor med stranskim oltarjem sv. Florijana in mašno mizo. Pastirce, svete tri kralje in sveto družino so postavili zelo lepo in marsikdo je jaslice občudoval in pohvalil.

Na božično *viljo* so zadoneli zvonovi iz vseh zvonikov okrog Zemonu, tudi iz naše cerkve. Slovesni večer pa je pospremila tudi *pušcanje saz krbitam*, običaj, ki se je ohranil še iz predkrščanskih časov, danes ga poznamo samo še v naših krajih. Streljanje je organizirala uigrana ekipa fantov: Matej Ujčič (Mučetov), Nejc Šircelj (Čačov), David Rolih (Lakanov), Marko Sušanj (Šindov) in Lenart Girandon (Šindov zet). V veliko pomoč jim je z nasveti bil Dušan Vrh (Kovačov). Običaj *pušcanja* je spremljalo kar nekaj domačinov.

Zvonova cerkve sv. Mihaela na Dolnjem Zemonu že tradicionalno vabita k jutranji božični

Postavljanje jaslic v cerkvi sv. Mihaela

Otroški zborček, ki je na božično jutro zapel Tam stoji pa hlevček, na vajah. Od leve proti desni: Špela Skok, Eva in Lea Primc, Katjuša Rojc, Luka Barak, Matija Rojc, Zarja Rojc, Val in Ela Primc, Hana Barak in Martin Rojc.

maši. Vsako leto jo obišče zgle-
dno število vaščanov. Tokrat so
vaški otroci pred mašo pripravili
božičnico. Recitali so pesmi
Božično jutro Nadje Gombač (Ja-
kopove), *Slovenski strop* Otona
Župančiča in narodno *Marija je
bedela v hlevu*. Pristrčno so zape-
li ljudsko *Tam stoji pa hlevček*,
Martin in Matija Rojc sta na har-
moniko in kitaro odigrala *Sveto
noč* in *Rajske strune*, Zarja Rojc
pa na flavto *Zvezdice božje* in
Poslušajte vsi ljudje. Božičnico
so pod vodstvom Primoža Rojca
poleg naštetih pripravili še Špe-
la Skok, Minea Vrh, Lea in Eva
Primc, Hana Barak, Val in Ela
Primc ter Katjuša Rojc.

Na koncu božične maše, ki jo
je letos vodil bistriški kaplan
Gašper Naglost, je potekal *ofer*
za obnovo župnijske cerkve sv.
Petra v Trnovem, Zemonci smo
darovali nekaj čez 500 evrov.

Vsem, ki so pomagali pri vseh
naštetih dogodkih, iskrena hva-
la. Želimo si, da bi še naprej
vztrajali pri spoštovanju tradi-
cije.

Primož Rojc

*Ljudska Marija je bedela v hlevu: Val Primc, Matija Rojc,
Zarja Rojc, Katjuša Rojc, Ela Primc in Hana Barak*

Martin in Matija Rojc sta zaigrala Rajske strune in Sveto noč.

Zarja Rojc

Puacanje saz krbitam Nejc Šircelj

Puacanje saz krbitam David Rolih

Delajmo jaslice

Prvi je jaslice postavil sv. Frančišek Asiški v gozdu v Grecciu (Italija) leta 1223. Na Slovenskem pa so prve izpričane leta 1644 pri jezuitih v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani. Navada postavljanja jaslic se je sprva širila po cerkvah, šele zatem po domovih.

Sprva je bilo mogoče dobiti le papirnate jaslice. Ljudje so kupili papirnate pole, na katerih so bili natisnjeni sveta družina, sveti trije kralji, pastirčki, ovčke pa tudi drevesa, mesta in drugi motivi. Narisane figure so izrezovali, nanje zalepili palčke in jih postavljali v mah. Otroci so jaslice radi izdelovali iz gline in mavca, predvsem ovčice, redkeje so jih rezljali iz lipovega lesa. Počasi so ljudje s papirnatih jaslic prešli na kupljene figure. Jaslice so postavljali na različna mesta po hiši, najznačilnejša slovenska posebnost je postavljanje jaslic pod bohkov kot, postavljali pa so jih tudi na predalnike, kredence in drugam.

Najlepše spomine na božič imajo ljudje, ki so ga doživeli v družinskem krogu, tam, kjer je družina pričarala skromno, vendar pristno pričakovanje svetega večera. In v vseh teh lepih zgodbah so tudi jaslice.

Danes smo izgubili čar družinskih božičnih večerov. Nismo sami krivi, da je tako. Ves pompozni hrup, nešteto dogodkov, pretiravanje in prehitevanje, dogodki, ki presegajo mejo dobrega okusa, potrošništvo, vse to nas nekoliko sili v praznovanje brez duše. To so pasti sodobnega časa. Kako živ in iskren je še danes zapis Nika Kureta, našega najbolj znanega raziskovalca jaslic, v Slovenčevem koledarju iz leta 1941!

Matija Rojc, Val Primc, Angelika Šuštar, Ela Primc, Katjuša Rojc in Ema Vrh so prvi postavili podarjene Goršetove jaslice.

Goršetove jaslice, ki jih je z otroki izrezala Nataša Vrh (Čapčjava).

V prispevku Postavljajmo jaslice je med drugim zapisal: »Vsi veliki narodni voditelji in vzgojitelji so danes soglasno mnenja, da gre jaslicam v našem družabnem življenju zelo važno in časti vredno mesto. S tem so odkrili samo prastaro resnico, ki so jo poznali davni predniki, a jo je vladajoča 'razsvetljena' plast v ljudstvu dosledno ubijala.

Ljudstvu so dali civilizacijo in mu vzeli kulturo, dali šumno zunanje veselje in mu vzeli neizmerno srečo tihe zbranosti. Ali poznate kak lepši pojav religiozne kulture med ljudstvom, kakor so jaslice in še za

Jaslice v Lesonitu

Jaslice Gregorja Volka

lepše ure družinskega veselja, kakor so ure pred jaslicami?»

Kuret je že pred tolikimi desetletji spoznal, da šumno praznovanje božiča ne prinaša tolikšne sreče in veselja, kot ga prinaša božič v tradicionalnem ljudskem praznovanju.

Velikokrat je potrebna spodbuda, da se odločimo, kaj spremeniti. Zato smo se v KD Grad ob lanskoletnem miklavževanju odločili, da ponatisnemo Goršetove papirnate jaslice s posvetilom in navodili za izdelavo in jih priložimo Miklavževemu darilu. V veliko veselje lahko objavimo nekaj tako izrezanih jaslic.

Slovenske narodne jaslice so bile priložene Slovenčevemu koledarju za leto 1942. Avtor je umetnik France Gorše, ki je povezan tudi z Ilirsko Bistrico. V cerkvi sv. Jurija v desnem stranskem oltarju stoji njegov kip Marije, leta 1926 pa je v Koritnicah na velikem kamnitem križu umetniško preklesal podobo Križanega.

Danes na Dolnjem Zemonu verjetno ni ohranjenih nobenih papirnatih jaslic več. Po drugi svetovni vojni so jih, tako kot drugod, zamenjale figure iz mavca, papirnate mase, predvsem pa iz plastike. Ene prvih novejših figur so imeli pri Grehovah in pri Pətrjətovah. Tončka Baša (Grehova) ima mavčne jaslice iz leta 1968, hrani sveto družino, ovčke, ki so spadale zraven pa je poklonila svojim otrokom. Pətrjətove jaslice je po pripovedovanju Avguste Belčič med letoma 1950 in 1955 iz Trsta prinesla sosedica Anica Baša (Grehova). Narejene so iz papirnate mase, sestavljajo jih Marija in Jožef z osličkom in volom ter trije pastirji. So nekoliko slabše ohranjene, najbolj jih je uničil svež, še moker mah, saj

Jaslice iz leta 1968, ki jih hrani Tončka Baša (Grehova).

Pətrjətove jaslice iz papirnate mase, kupljene v Trstu pred letom 1960, hrani Primož Rojc.

Mavčne, doma izdelane ovčice z Dolnjega Zemona hrani Primož Rojc.

so včasih mah nabirali tik pred božičem.

Po hišah je še ohranjenih nekaj doma izdelanih ovčic. Največ so jih izdelali iz gline in iz mavca. Ovčke so največkrat napravili otroci sami. Stojan Peruzin (Foturjov) si je kot otrok napravil model za vlivanje kar iz voska v pločevniki za ribe. Ovčkam

so največkrat narisali ovratnico, včasih tudi z rožami, in oči z obrvmi.

Žal se je veliko starih jaslic in ovč v prepričanju, da so plastične lepše in boljše, zavrglo. Mogoče pa bo ta prispevek kakšne jaslice rešil iz pozabe.

Primož Rojc

Pust osvojil Dolnji in Gornji Zemon ter naslovnico Bistriških odmevov

Tudi letošnji pust je bil vesel, glasen, pisan, norčav, pa tudi *lačan in žen*. Ob zvokih harmonike in bobna se je pričel in ob enakih zvokih tudi na pepelnično sredo bridko zaključil svojo zemeljsko pot.

Po tednu priprav so se fantje v soboto, 23. februarja, zbrali v Gostilni Zemonska vaga, kjer vsako leto puste postreže oštir Andrej Primc (Šimanjov). Od tu so zavili najprej h Katinənem na hišno številko Dolnji Zemon 100, zatem k Albini in Berti (Polinovə), nato h Gwəčovəm pr' cesti in urno naprej po Brezjə, Vagə, Stajəncə in Dulanjəmə in Guranjəmə krajə, pač v vse hiše, ki pusta sprejmejo, saj še danes velja, da mora pust stopiti v hišo in z gospodinjo zaplesati »za debelo repo«.

Tudi letos smo imeli podporo pri logistiki in kuhinji. Klemen Ujčič (Mučetov) je namreč spremljal

pustno skupino in sproti lajšal prepolne košare, *kueše* in *boršete*. Stanka in Marjan Baša (Šindova) pa sta že tradicionalno, brez prošenj, z velikim veseljem pripravila prvo kosilo. Za muziko sta skrbela uigrana David Bubnič in Simon Sedmak, godčevski tandem, ki že nekaj let uspešno premaguje zemonske ceste, steze in gase, ki so v preteklosti utrudile marsikaterga muzikantarja. Zaključek, žal ga niso uspeli dočakati vsi letošnji pustni liki, je bil organiziran pri Twəmnovəh. Gospodar domačije in predsednik Krajevne skupnosti Valter Sedmak se je ponovno izkazal s svojo ekipo, v kateri nista manjkala niti Šinda niti Letnik. Mize so se šibile pod nabranimi dobrotami, le jedci so letos prihajali posamično in ob pozni uri. Kar pa je za pusta, za katerega veljajo obrnjena pravi-

Pri Katinənah

Klemen Ujčič je zadolžen za logistiko.

Skupinska fotografija pri Irmi Frjanova

Suzana Vrh (Kovačova)

Kleščar

la obnašanja, znak, da je bila poberija nadvse uspešna. V popoldanskih urah 2. marca se je tudi že uigrana ekipa pustnih navdušencev zbrala pri Demovah. Tako kot leto poprej je

Berta Polinova je tudi letos zaplesala

šjeme na Gornji Zemon s svojim velikim traktorjem in še večjo prikolico odpeljal Boštjan Baša (Pətrjətov). Guranjzjeməncə so bili obiska veseli, pravzaprav so ga letos že nestrpno pričako-

Slakov Poštar s Pwaštarjovam Ivotam na bobnu

vali, skorajda narobe bi bilo, če maske ne bi prišle. Bilo je lepo, sproščeno, tako kot je lahko le pri srčnih in preprostih ljudeh. Veselja polne ulice in hiše je zmotil le grenak občutek zapr-

Gasil'c, zvončar in rajfnkjərar pri delu

Skupinska fotografija na Gornjem Zemonu

tih vrat pri hišah, kjer so maske lansko leto še prinesle veselje v skromno kuhinjo, na letošnji pust pa je hiša prazna. A življenje tako teče. »Človek obrača, Bog obrne,« bi se reklo. Nemalo dobre volje so po Gornjem Zemonu trosili odlična muzikanta, oče in sin Romeo in Gregor Volk ter vesele šjame: Najbolj zanimivo pa je bilo otrokom, zbranim pri Tini Kocjan, ki so večji del dneva uspešno bežali pred šjame, le na koncu je Ivan Djak popustil in bil nagrajen s sajasto maskaro. »Drugo leto še pridemo!« so maske obljubile Dolores Valenčičevi, ki je tudi ob letošnjem prihodu šjam dramatično odprla avtomatska garažna vrata, za katerimi se je odkrila miza, obložena okrog in okrog pa še počez. Za razliko od prihoda s traktorjem je bil za odhod pripravljen kombi Emanuela Delalića, sedaj lahko že rečemo Botogarjovga, ki je imel le eno izstopno postajo, gostilno Zemonska vaga. Tu so se maske zadržale v veselju in

Proti Gornjemu Zemonu

Rajfnkjarar in goska

Beneški muzikantje: Toni Novak, Jan Mikuletič in Martin Novak

Harlekina

Čudovite maske

PUST JE PRŠU | DOGAJANJA V ZVEZI Z NAČRTOVANJO
GRADNJO SPREJEMNO-REGISTRACIJSKEGA
CENTRA ZA MIGRANTE V JELŠANAH | NOV REŽIM PARKIRANJA
NA JAVNIH PARKIRIŠČIH
V ILIRSKI BISTRICI

Zemonske maske na naslovnici

Beneška gospoda

petju, mlajše so kmalu odšle pod šotor v Ilirsko Bistrico, starejše pa domov.

Nedelja, 3. marca, je v Ilirski Bistrici minila v znamenju 24. pustne povorke *Pust je pršu*. Le enkrat, odkar je bilo ustanovljeno Kulturno društvo Grad, so Zemonci manjkali. Zadnja oprava je bila nadvse bogata in imenitna. V Ilirsko Bistrico, naši turistični veljaki ji radi rečejo kar slovenske Benetke, so Zemonci z beneškimi maskami pripeljali duh slovitega beneškega karnevala. Skupina je požela veliko občudovanja in to tako močnega, da se je znašla na naslovnici Bistriških odmevov.

Vsega lepega je enkrat konec in tudi pustni čas se je zaključil. Prezgodaj seveda, a drugače ne gre. Na pepelnico sredo, 6. marca, je pust zadnjič zaokrožil po ulicah Dolnjega Zemona in obtožen vsega hudega izginil v plamenih. Do drugega leta: »Živijo, pust!«

Primož Rojc

Beneške maske z Vage

Skupinsko fotografijo pri spomeniku je tudi letos v objektiv ujela Irma Zafred.

Beneške maske so bile prava paša za oči.

Pogrebni sprevod

Muzika

Pustovo slovo

Blagoslovljeni ogenj

Na velikonočno soboto, letošnja je bila 20. aprila, so se fantje Rok Šircelj, Val Primc, Matija, Martin in Leander Rojc, ki se jim je pridružila tudi Katjuša Rojc, zbrali pred sedmo uro zjutraj pred cerkvijo sv. Jurija v Ilirski Bistrici. Skupaj s fanti iz sosednjih vasi so počakali na blagoslov ognja, ki ga je opravil župnik Stanko Fajdiga, in ga nato v obliki blagoslovljene gobe raznesli po domovih Dolnjega Zemona. Vas so si razdelili, po Stajencu in Vagø sta ogenj raznašala Martin Rojc in Rok Šircelj, po starem delu vasi pa Val Primc, Matija, Leander in Katjuša Rojc. Popoldne je v cerkvi sv. Mihaela sledil žjagøn jedi in drugih dobrot, ki ga je prav tako opravil župnik Stanko Fajdiga.

P. R.

Jutranji blagoslov ognja pred cerkvijo sv. Jurija

Zemonski raznašalci (od leve) Val Primc, Matija, Martin in Leander Rojc, Rok Šircelj, Katjuša Rojc

Val Primc, Matija in Leander Rojc vrtijo gobo pri Bricotu.

Prvomojski kres

Izpod Javor je tudi ob letošnjem prvem maju zagorel kres. Nič ne bi pretiravali, če bi rekli, da je bil največji na Bistriškem. Čez celo leto se je tu nabiral odpadni les, največ ga je bilo od podrte hiše iz Kosez, nekaj pa tudi iz Brajketove drvarnice. Kup nabranega lesa so zložili David Rolih, Nejc Šircelj in Matej Ujčič z dvigalom, ki ga je posodil Marjan Vičič (Hurjov). Napravili so visok kres, ki je bil na predvečer prvega maja viden od daleč.

P. R.

Procesija mora biť

»Dan Marije Pomočnice kristjanov je praznik vse župnije, še posebej je pomemben za vaščane Dolnjega Zemona, ki organizirajo slovesno procesijo in se je udeležujejo že tradicionalno,« vedno rada poudari gospa Danica Peruzin, ki v sodelovanju z vaščani za cerkev skrbi že od otroških let. Sveto mašo, pri kateri se radi priporočimo v Marijino varstvo, je letos poleg župnika Stanka Fajdige daroval tudi nekdanji kaplan naše župnije gospod Adolf Šavelj (po domače Dolfe), zdaj duhovnik v Čepovanu pri Novi Gorici. V letošnjem letu je praznoval 50 let duhovništva ter se veselil jubilejne zlate maše.

V priprave na praznovanje, ki je bilo letos na nedeljo, 26. maja, je bilo tudi tokrat vpetih več kot sto vaščanov. Žene so po sta-

rih običajih organizirale svečano spremstvo ob kipu, nabirale bršljan ter ga spenjale na trakove, čistile in krasile cerkev ter okenske police svojih hiš, krasile nosila in križ ter izbrale in darovale cvetje za ikebane. Z otroki so iskale cvetje za posipanje, saj domače vrtnice v tem letu še niso vzcvetele. Možje so postavljali mlaje, čistili vaške ulice, kosili travo v okolici cerkve, pripravljali ozvočenje in oltarje. Skupaj smo sestavljali besedila, sodelovali z branjem in zahvaljevanjem ter v tradicionalnih svečanih oblačilih pospremili Marijo z molitvijo in petjem, ki ga je obogatil vaški pevski zbor pod vodstvom Alenke Penko.

Sveta maša je zaradi napovedanega nestanovitnega vremena potekala v cerkvi, ki je bila v tem

Čiščenje cerkve in okolice

Postavljanje slavaloka v Guranjəm kraja

Procesija v Guranjəm kraja

Slavolok pri Čabrwanovah

Bandera

letu zaradi bujnih svilenih belih cvetov vrtnic še posebej svečana. Zlatomašnik Šavelj se je ob obisku Dolnjega Zemona v bogatem, a izredno srčnem nagovoru z veseljem spominjal veselih dogodkov svojega življenja v naših krajih. V lepem spominu so mu ostali tudi verouk in posamezni vaščani ter vesele dogodivščine v naši vasi. V župniji Ilirska Bistrica - Trnovo je deloval kot kaplan sočasno z gospodom Jurijem Bizjakom, sedanjim škofom. S čestitko ob praznovanju zlate maše in drobno pozornostjo se je mu je za darovano mašo zahvalil Primož Rojc.

Obljubljeni procesiji se v tem letu zaradi nestanovitnega vremena nismo odrekli. »Procesija mora bit' neglede na vreme, saj je to naša obljuba Mariji,« so odločile vaščanke in dodale, da je na praznik Marije Pomagaj vedno in povsod slovesno, a tako svečane procesije, kot je na Dolnjem Zemonu, ni najti nikjer. In v času procesije res ni deževalo.

Petra Skok

Nosilci in spremljevalci Marijinega kipa z mašnikoma

Kako lahko skrbimo za preteklost, da jo ohranimo za sedanjost in prihodnost

Skupina Spoznavajmo svet in domovino Univerze za tretje življenjsko obdobje Ilirska Bistrica je študijsko leto 2018/19 zaključila 28. maja na Dolnjem Zemonu. Predstavitve vasi in vodenje po njej je prijazno sprejel vaščan in vsestransko aktivni kulturni delavec Primož Rojc.

Zbrali smo se v dvorani v Gradu, kjer nam je gospod Rojc najprej opisal bogato preteklost kraja, ki sega z zemonskim gradiščem (Pred leti smo si ga podrobno ogledali v spremstvu gospoda Franca Poklarja.) v prazgodovino in brez prekinitve tudi v rimsko obdobje. Nato je spregovoril o zgodovini graščine, ki je bila v 17. stol. v lasti Oberburgov. Graščina je še delno ohranjena. V stanovanjskem delu sta dve socialni stanovanji, v bivših hlevih pa že omenjena dvorana. V zadnjih letih je bila ob vaški iniciativi in finančni pomoči občine stavba temeljito obnovljena »od glave do pete«. Učiteljica Ljudmila Matičič, por. Belovič, je bila prva, ki je dala pobudo za renoviranje hleva in pridobitev prostora za kulturne prireditve. V 70-ih letih je bilo ustanovljeno prvo kulturno društvo, ki je imelo uspešno dramsko skupino. Grad je tako že vrsto let srce vseh pomembnih dogajanj v kraju. Večino dogodkov pripravlja leta 2003 ustanovljeno novo Kulturno društvo GRAD Dolnji Zemon. V dvorani se odvijajo glasbeni nastopi pevcev in instrumentalistov, na odru nastopajo mlada zemonska gledališka skupina pa tudi gostujoče skupine. Večkrat postavijo na ogled različne razstave, predstavljajo knjige ... Na grajskem dvorišču že več kot desetletje poteka daleč naokrog znana turistično

Pred grajsko stavbo

-kulinarična prireditev Mala južna. Cilj prireditve je ohranjanje tradicionalnih vaških jedi. Na prireditvi se predstavijo s svojimi dobrotami tudi mojstri iz drugih krajev. V času prireditve postavijo imenitne razstave: *Stara kuhinja*, *Pleskanje nekoč*, *Čistoku luč* (o higienskih navadah in skrbi za čistočo nekoč) ...

Ogledali smo si tudi baročno cerkev sv. Mihaela, na katero so vaščani kot na element kulturne dediščine zelo ponosni in zanjo lepo skrbijo. Letos mineva 200 let, odkar je bil v nišo nad cerkvenim vhom postavljen kip zavetnika, sv. Mihaela. V cerkvi so trije oltarji: oltar Marije z detetom, oltar, posvečen sv. Florjanu in tretji, posvečen sv. Kancijanu. Zanimiva je zgodba o sv. Kancijanu. Njemu je bila pos-

večena stara cerkvica, ki je stala izven vasi, kjer v bližini izvirajo trije studenci. Svetnik je namreč vedno povezan z vodo. Cerkvice ni več, ohranila pa se je slika svetnika. Ko so jo restavrirali, so pod njo našli starejšo podobo, ki je stara več kot 200 let. V povezavi z Marijo Pomočnico je v vasi tudi pomemben dogodek: v času fašizma so gorele številne vasi na Bistriškem, v vojsko so bili vpoklicani še nepolnoletni vaščani in ob Marijinem prazniku maja 1943 so se vaščani obrnili nanjo s prošnjo, da jim v krutih časih pomaga in jih reši gorja, hkrati so se zaobljubili, da bodo Mariji v čast vsako leto pripravili procesijo. Nikoli niso prekršili zaobljube in jo izpolnjujejo brez prekinitve vse do letos.

V vasi je več ostankov tehnične dediščine, to so: mlini in studenci, ki so v preteklosti z vodo oskrbovali ljudi in živino. Mi smo si ogledali obnovljeni Potepanov studenec, ki se še danes lahko pohvali z neoporečno vodo in nikoli ne presahne.

Kraj je poznan tudi po pomembnih osebnostih: Josipu Potepanu - Škrljevemu, ki je bil vaški župan, umni gospodar in človek, ki je prvi opozoril na arheološke zaklade kraja tudi strokovne kroge tedanje države (19. stol.), zbiral je narodno ustno izročilo in še marsikaj; Maksu Samsu, učiteljici in pesnici, Avgustu Šuligoju, glasbenem pedagogu in dirigentu, ki je med obema vojnama povzdignil mladinsko zborovsko petje na evropsko in celo svetovno raven. Ustvarjalci se rojevajo in ustvarjajo tudi danes. To so:

Nadja Gombač, roj. Škrlj, pesnica, svoji vasi je posvetila knjigo *Dolnji Zemon – Spomini nekega časa*; Frane Dolgan, pedagog, ki je veliko truda vložil v različne kulturne dejavnosti, Dragica Sušan, slikarka z usti, Janez Škrlj, zbiralec, ustvarjalec lesenih izdelkov, pesnik in še mnogi drugi.

G. Rojc je svoj opis obogatil tudi s pripovedkami, bajkami, vražami ..., ki jih je prvi zbral prav J. Potepan. Po 140-ih letih so objavljene v knjižici *Pravijo, da...* Opozoril nas je tudi na številne običaje, ki so izjema na Bistriškem. Ob smrti in pogrebu so imeli na Dolnjem Zemonu pred vojno poseben običaj. Če je v vasi umrl neporočeni fant ali dekle, so šli za pogrebom fant v črni obleki – kot ženin in dekleti – bela in črna nevesta. Zemonci so se odločili obnoviti še izvirne pustne like in pustno

obredje. Ohranjajo običaj vizite, na velikonočno soboto je še živa tradicija raznašanja blagoslovljenega ognja od hiše do hiše ...

»Načrtov in idej je še veliko,« je svoje vodenje zaključil gospod Rojc.

Po ogledu sta nas z unikatno potico in kavo postregli gospe Tončka Baša in Nada Smolej. Tako je čas, ki smo ga namenili obisku Dolnjega Zemona, kar prehitro minil. Zahvalili smo se gostitelju, ki je odhitel novim obveznostim naproti – v Gradu so namreč istega dne nastopali harmonikarji bistriške glasbene šole.

Kot že neštetokrat smo se tudi tokrat prepričali, da naši kraji ponujajo nešteto zanimivosti. Prav je, da jih obiščemo, se sprehodimo po njih in, čeprav z naključnim krajanom, spregovorimo o življenju v kraju nekoč in danes.

Marica Gaberšnik

Skupinska fotografija

Koncert harmonikarskega oddelka Glasbene šole Ilirska Bistrica

V skromni dvorani Gradu na Dolnjem Zemonu so v torek, 28. maja 2019, odmevali zvoki harmonike, najznačilnejšega in najprepoznavnejšega inštrumenta na Slovenskem. Vrhunska akustika v dvorani je kljub slabemu vremenu in dežju poskrbela za edinstven dogodek. Poslušalci pa niso prislunili zgolj zvokom harmonike; pred koncertom je bila namreč v ospredju predstavitev harmonike kot koncertnega inštrumenta širši publiki.

Kromatično in klavirsko harmoniko je kot klasičen in najpogosteje pojavljajoč se inštrument predstavila Mirjam Jaksetič Dolgan, učiteljica harmonike na Glasbeni šoli Ilirska Bistrica. Začetki te vrste inštrumenta segajo v prvo polovico 19. stoletja, natančneje v leto 1821, ko je Nemec Christian Friedrich Ludwig Buschmann skonstruiral prvo takšno harmoniko in jo poimenoval Handiolina. Nato je leta 1829 dunajski izdelovalec klavirjev in orgel Cyrillus Damian izdelal in patentiral harmoniko, ki je poleg ostalega omogočala tudi igranje akordov, in jo poimenoval Akkordion. Tudi Francozi niso zaostajali. Že leta 1852 je Monsieur Busson na har-

moniki uvedel klavirske tipke, tako je nastala klavirska harmonika. Inštrument pa se je nato začel pospešeno razvijati – v petdesetih letih prejšnjega stoletja je pridobil tudi melodijske base oziroma t. i. tretji manual.

Harmonika je v začetku 20. stoletja kljub razvitosti še vedno veljala zgolj za ljudsko glasbilo, uporabljano v popularni in podeželski glasbeni sceni predvsem na veselicah in drugih manjših zabavah.

Vse se je pričelo obračati v letu 1931, ko so blizu nemške tovarne harmonik Hohner v mestu Trosingen ustanovili prvo šolo za ta inštrument. Pet let pozneje so jim sledili tudi v Angliji. Ustanovljena je bila Britanska akademija za harmoniko. Prva šola za harmoniko v Trosingenu pa se je leta 1948 preimenovala in postala uradna Akademija za harmoniko. V Sloveniji smo prvo srednjo šolo za kromatično harmoniko dobili pred petdesetimi leti, najprej na srednji glasbeni šoli v Mariboru, leto kasneje pa tudi v Ljubljani, na Akademiji za glasbo inštrument poučujejo zadnjih deset let.

Največji pomen uveljavljanju harmonike pa so dali koncertanti in

V orkestru sta nastopila tudi Zemonca Rok Šircelj in Martin Rojc.

skladatelji repertoarja zanjo: Evgenij Derbenko, Vječeslav Semjonov, Wolfgang Jacobi, Rudolf Würthner, Vladimir Zubicki, Torbjorn Lundquist, Petr Fiala, Felice Fugazza in Astor Piazzola... S svojim delom so ustvarili dovolj velik repertoar koncertne in pedagoške literature ter tako zagotovili dokončni, vrhunski razvoj harmonike. Pri tem ne zaostajamo niti Slovenci. Za harmoniko pri nas danes pišejo Dejan Mesec, Roland Mahnič, Vitja Avsec in številni drugi.

Kaj pa tehnične podrobnosti? Danes je vodilna med harmonikami tista s t. i. 'konvertorjem', pri kateri lahko izvajalec s posebnim registrom pre-

Harmonikarski oddelek Glasbene šole Ilirska Bistrica

Polna dvorana Grad

klaplja med igranjem na standardne oz. melodijske base. Najbolj zmogljiva za vso sodobno glasbeno literaturo pa je zagotovo gumbno-kromatična harmonika, na kateri je moč izvajati vso sodobno literaturo, poleg tega pa tudi skladbe starih mojstrov, kot so Händel, Bach, Scarlatti in drugi. Kromatična harmonika se tako lahko kosa z vsemi modernimi inštrumenti in je popolnoma enakovredna vsem ostalim koncertnim glasbilom. To dokazuje tudi dejstvo, da jo lahko dandanes slišimo na vseh največjih koncertnih odrih širom sveta – kot solistični, orkestrski in tudi kot inštrument v komornih zasedbah.

Sledila je predstavitev še ene zelo prepoznavne in ikonične oblike harmonike. Diatonično harmoniko je v Gradu na Dolnjem Zemonu predstavil učitelj Zoran Lupinc. Morda niste vedeli, da je diatonično harmoniko dejansko izumil tisti, ki je iznašel tudi orglice – manjši inštrument, v katerega pihamo tik ob ustnicah. To je bil že omenjeni Christian Friedrich Ludwig Buschmann. Inštrumenta sta dejansko enaka po svoji funkcionalnosti. Pri obeh zvoke proizvajajo kovinski nihajoči jezički, le da jim pri orglicah dovajamo zrak s pihanjem, pri harmoniki pa s pomočjo meha. Učitelj Zoran Lupinc je predstavil tudi mnogim neznano dejstvo, da je diatonična harmo-

nika, brez katere danes ne obstaja praktično noben narodno-zabavni ansambel, v Slovenijo prišla šele v drugi polovici 19. stoletja.

Zanimivo je tudi dejstvo, da diatonična harmonika velja za enega izmed najmlajših inštrumentov, ravno nasprotno pa je po razširjenosti med prvimi in najbolj priljubljenimi. Tudi za diatonično harmoniko, ne glede na to, da velja bolj kot ne za ljudski instrument, obstajajo učbeniki in priročniki. Prvega je že v 19. stoletju v severni Italiji napisal Giuseppe Greggiati, diatonični harmoniki je poleg tega namenil tudi bogato zbirko koncertnih skladb.

Na slovenskem ozemlju se je takšne vrste harmonika uveljavila predvsem kot ljudski inštrument, na katerem so številni znani izvajalci do potankosti izpopolnili tehniko igranja. Kdo ne pozna Lojzeta Slaka,

Franca Miheliča, Zorana Lupinca in drugih?

Končno so leta 2003 diatonično harmoniko pričeli poučevati tudi na slovenskih nižjih glasbenih šolah. Učitelj Zoran Lupinc je na predstavitvi izpostavil, da se dandanes tudi na diatonično harmoniko učijo skladbe Bacha, Greggiatija in denimo Piazzole, poleg tega pa tudi sodobno glasbo skladateljev Rojca, Vidica in Mahniča, predvsem Slovencev. Diatonična harmonika je zelo razširjena pri nas pa tudi v Avstriji, Nemčiji, Italiji, na Finskem, kjer z njo lahko dosežete tudi univerzitetno izobrazbo.

Ko se je predstavitevni del programa zaključil, smo lahko v koncertnem delu prisluhnili šestnajstim učencem harmonikarskega oddelka glasbene šole. Nastopili so kot solisti, v komornih zasedbah, na koncu pa tudi vsi združeni v harmonikarski orkester, ki ga sestavljajo tako učenci klavirske kot tudi diatonične harmonike.

Kljub temu da je bil izbor glasbe namenjen predvsem klasičnim skladateljem, so bile melodije zelo prijetne za uho in ne preveč zahtevne za poslušalce. To so nenazadnje potrdili tudi poslušalci, za bučne aplavze so bili na koncu nagrajeni še z dodatkom. Orkester je zaigral ljudsko skladbo *V dolini tihi* v priredbi Lojzeta Slaka, publika pa je izvajanje pospremila s skupnim petjem.

Mirjam Jaksetič Dolgan

Male stvari

Sokrat, ki velja za enega najpomembnejših grških filozofov, je dejal: »Najbogatejši je tisti, ki je zadovoljen z malimi stvarmi, ker je zadovoljstvo bogastvo narave. Zadovoljstvo je naravno bogastvo, prestiž je umetna revščina.« Danes živimo pač drugače kot pred desetletji. Delo na kmetiji so zamenjale službe, iz malih hiš so zrastle velike, druženje med ljudmi so zamenjala družbena omrežja, spremljanje vsakdana in dogodkov je nadomestila tele-

vizija, kupna moč prebivalstva še ni bila tako visoka ... Primerjav je še veliko. In vendar se zdi, da je toliko ljudi nesrečnih kot že dolgo ne.

Zadovoljstva pač ne more kupiti noben denar, skriva se namreč v malih rečeh: tistih bistrih, kot je mali studenček Mrzljak pri Malnu; okusnih, kot je bil kruh, ki ga je na zahvalno nedeljo pred oltar sv. Petra položila naša zvesta bralka gospa Inka oz. Alberta Novak - Janezinova iz Me-

reč, Bubča nevesta; neugnanih, kot so lastovke, ki so zapuščale zemonska gnezda; očarujočih, kot so bile štoklje na vrhu zemonske cerkve; pristnih, kot je bil pogovor med Urbanom Iskra in Vilmo Melon; pomirjajočih, kot je pogled na Kovačovo frmjento – pogled, ujet v fotografijo, ki si je prisvojila letošnjo naslovnico. Zadovoljstvo enega od tisočerih naselij in njegovih ljudi je zajeto na teh straneh.

Primož Rojc

Delo Krajevne skupnosti Dolnji Zemon

V Krajevni skupnosti Dolnji Zemon smo tudi letos izpeljali skoraj vse projekte, ki smo si jih zastavili za leto 2019, in sicer:

- uredili in nasuli smo pot na Srednjih njivah
- nabavili smo rože in jih posadili po cvetličnih koritih
- popravili smo pod v vagončkah na Zemonski vagi, zamenjali smo gredi

- na Təmbregu smo zgradili nov mostiček in uredili del poti
- uredili in nasuli smo del ceste pri koritih
- popravili in zamenjali smo cev na kanalizaciji proti Kovačovəmə stədjencə, nasuli smo tudi pot
- asfaltirali smo del dvorišča pred dvorano v Gradu in ure-

dili parkirišče nasproti dvorane

- za dvorano v Gradu smo napeljali cevi in uredili odvodnjavanje za meteorne vode z dvorane

Popravili pa bomo še pot od Zemonске vage proti Kosezam.

Tako bomo uspešno zaključili leto 2019.

Valter Sedmak, predsednik KS Dolnji Zemon

Zamenjana cev in popravljena pot proti Kovačovəmə stədjencə

Nov mostiček na Təmbregu

Asfaltirano dvorišče pred dvorano

Sanirana pot do Malnarjovəh

Pod na Srednjih njivah

Pot pod nekdanjim šolskim vrtom

Besede kot metki

Zemonka Jasmina Arslanović in Bistričanka Eva Česnik zasedli 1. mesto v nacionalnem projektu Mednarodni dan strpnosti – dan za strpnost in prijateljstvo.

Gimnazija Ilirska Bistrica je v šolskem letu 2018/19 sodelovala v človekoljubnem nacionalnem projektu Mednarodni dan strpnosti – dan za strpnost in prijateljstvo, katerega nosilec je bil Izobraževalni center Eksena. Tematski naslov projekta je bil *Stop obrekovanju*, njegov namen pa ozaveščanje pomena strpnosti med otroki in mladimi ter spodbujanje spoštljivih medsebojnih odnosov, razumevanja, sodelovanja, prijateljstva in sožitja. Projekt sta podprli Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvo za pravosodje, častna pokroviteljica projekta je bila takratna varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer, medijski pokrovitelj projekta pa časopis Delo.

Na ilirskobistriški srednji šoli so s sodelovanjem v projektu želeli obeležiti UNESCO-va mednarodni dan strpnosti (16. november) in svetovni dan filozofije (tretji četrtek v novembru). Obenem pa so s projektnimi dejavnostmi sodelovali na natečaju *Kakšno Slovenijo si želim*, ki ga je razpisalo Društvo za ekološke in kulturološke dejavnosti Jasa.

V projektu so kot mentorji sodelovali učiteljica psihologije Mihaela Stražičar, učiteljica likovne umetnosti Teja Logar Morano, učiteljica slovenščine Tamara Rojc in učitelj filozofije in sociologije Gorazd Brne, ki so v tednu med 12. in 16. novembrom 2018 po navodilih Izobraževalnega centra Eksena izvedli delavnice na temo obrekovanja in strpnosti. Delavnice so za 1.

letnik izvedli v sklopu predmeta likovna umetnost (predmet programa splošne gimnazije, SI) oziroma umetnost (predmet srednjega strokovnega programa tehnik računalništva, SSI), za 2. letnik v sklopu predmeta psihologija (predmet programa splošne gimnazije), za 3. letnik v sklopu sociologije (predmet programa splošne gimnazije) in za 4. letnik v sklopu predmeta filozofija (predmet programa splošne gimnazije). Rezultat delavnic so bili likovni in besedni izdelki dijakov, ki so izražali doživetja ob razmisleku o strpnosti in obrekovanju, smislu življenja ter o tem, kakšno Slovenijo si želijo. Izdelki dijakov so bili zbrani in postavljeni na ogled v obliki razstave z naslovom *Kakšen svet si želim*, otvoritev katere je potekala 15. novembra 2018

Jasmina Arslanović, Eva Česnik in Vlasta Nussdorfer

na Gimnaziji Ilirska Bistrica in bila do 21. decembra 2018 na ogled za širšo javnost. Januarja 2019 pa je bila razstava na ogled postavljena v prostorih Šolskega centra Postojna. V okviru projekta *Mednarodni dan strpnosti – dan za strpnost in prijateljstvo* je projektna komisija za najboljšega v kategoriji srednjih šol izbrala literarno-likovni izdelek dijakinje gimnazijskega programa Gimnazije Ilirska Bistrica Jasmine Arslanović, doma z Dolnjega Zemona, in Eve Česnik, doma iz Ilirske Bistrice, z naslovom *Besede kot metki*, ki je nastal pod mentorstvom Gorazda Brneta. V ponedeljek, 18. februarja 2019, sta v Hiši Evropske unije v Ljubljani potekali slavnostna otvoritev skupne nacionalne razstave izbranih izdelkov in podelitev častnih plaket avtorjem najboljših izdelkov, ki jih je podelila častna pokroviteljica projekta varuhinja človekovih pravic ga. Vlasta Nussdorfer. Razstava je bila na ogled od 18. februarja do 8. marca 2019 v Hiši Evropske Unije v Ljubljani.

Gimnazija Ilirska Bistrica

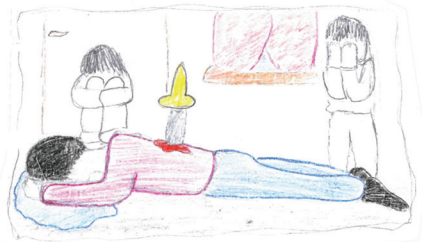
BESEDE KOT METKI

Iščem srečo,
a sebe spravim v ječo.
Prehitro zaupam, naivno ravnam,
čutim veselje in na koncu jokam.

Stopim čez šolski prag,
počutim se popolnoma nag.
Milijon oči me obrekuje,
išče napake, za hrbtom posmehuje.
Besede kot metki srce so ranile,
mного posledic za sabo pustile.
Ista zgodba, a vsaka drugačna.
Katera je resnična? Ta nova bo mračna.

Strah, nemir, občutek tesnobe.
V sobi sem jaz in moje nove podobe.
Misli sto, solz še več,
žge me rana, kjer zaboden je meč.
Kaj sem naredil? Sebe izdal!
Zaupal nekemu, ki se je z mano igral.

Ne najdem poti nazaj, ne najdem izhoda.
Se bliža moj konec? Je to moja usoda?
Štejem kaplje, ki mi polzijo po licu,
štejem sekunde, da usmerijo me k pravemu klicu.
Tik pred slovesom, začutim dotik,
v jutranji zarji zdaj vidim namig.
Misel popelje me v nov lepši svet,
ni vredno trpeti zaradi ničvrednih besed.

Narastle Vjelka ueda

V soboto, 2. februarja, je narasla reka Reka (Vjelka ueda) začela prestopati bregove že v dopoldanskem času in vse do nedelje, 3. februarja, tako naraščala, da je poplavila vse svoje obrežje od Zabič do Bitnje. Na več mestih so bile ceste neprevozne, tudi lokalna cesta Dolnji Zemon–Ilirska Bistrica na Žabov'ca. Reka se je dvignila do te mere, da je prelila most na Žabov'ca, kar se ne zgodi pogosto.

Povodenj so povzročile silne padavine v Kočaniji in na šir-

šem območju Snežnika, kjer je po podatkih Agencije RS za okolje padlo tudi več kot 100 litrov padavin na kvadratni meter. Kot zanimivost naj omenimo, da je novico o obilnih padavinah na spletnem portalu RTV Slovenija, novice ARSO Vode in na Radiu 94 spremljala fotografija narasle Reke pri mostu čez Žabov'co.

P. R.

GOSPODARSTVO EVROPSKA UNIJA ZNANOST IN TEH

Ponoči bo v južni, osrednji in deloma zahodni Sloveniji še močno deževalo

Reke bodo še naraščale

La. Da. | 2. februar 2019 ob 11:52 Zadnji poseg: 2. februar 2019 ob 19:24
Ljubljana - MMC RTV SLO, STA

Most čez reko Reko pri Dolnjem Zemonu. Foto: Pri...

Stare šolske knjige iz let 1890–1940 na opred v Knjižnici Makse Samsa

V okviru projekta *Predstavite se* smo v Knjižnici Makse Samsa Ilirska Bistrica v počastitev občinskega meseca kulture pripravili razstavo starih šolskih knjig, ki so izšle v letih od 1890 do 1940.

Knjige je za razstavo prispeval gospod Janez Škrlj z Dolnjega Zemona. Večina knjig je njegovih osebnih, svojo zbirko pa počasi, a vztrajno dopolnjuje s knjigami, ki jih pridobi z nakupom. Z zbiranjem starih tiskov se ukvarja že dvajset let. Trenutno njegova zbirka šteje okrog 195 knjig, izdanih med letoma 1890 in 1990. Gospod Janez je reden obiskovalec naše knjižnice in v sebi skriva mnoge talente. Med drugim je knjižnici daroval svoje pesniške zbirke, ki jih je izdal pod psevdonimom Harria Zenajevic. Izšle so v samozaložbi, izkupiček pa je avtor podaril v dobrodelne namene v spomin na preminulega prijatelja in izgubljeni osebi. V njegovih pesmih najdemo motive iz različnih življenjskih dogodkov, razkriva pa se tudi avtorjev pogled na življenje.

Je človek mnogih hobijev. Njegova velika strast je ustvarjanje z lesom, saj je bila tudi njegova službena pot ves čas vpeta v delo z lesom. Iz ostankov lesa je izdelal preko 550 ptičjih valilnic. Izdeluje lesene kravate, metuljčke in druge zahtevnejše izdelke. Ukvarja se celo z restavratorstvom. Načrtno fotografira stare portale in dimnike, nabralo se je preko 1500 fotografij. Ob tem

hobiju je spoznal, da je še veliko drugih starin, ki bi jih bilo vredno ohraniti zanamcem. Tako je

postal zbiratelj starega mizarskega orodja, petrolejk in še česa.

Katarina Škrab

Janez Škrlj ob svoji zbirki

Razstava starih šolskih knjig v bistriški knjižnici

Za štiri žlice konzerve

Naključja se dogajajo. Istega dne, ko sem na Demovem vrtu našel kovanec za 20 čintežimov, po domače čntezmu, je Sabina Vrh (Kovačova) pri Malnu našla enakega, le leto mlajšega.

Kovanec za 20 italijanskih čintežimov (po Slovarju slovenskega knjižnega jezika *centezim*, tj. stotina italijanske lire) je bil kovan med letoma 1939 in 1943 v Rimu. Sprednja stran je sestavljena iz liktorskega grba (fašistični simbol), pred glavo „Libertine“ na drugi strani pa je glava italijanskega kralja Victorja Emanuela III. Kovanci, kakršen je najden pri Malnu, so bili izdani leta 1940 v številu 35 350 000, kovanci, kakršen je z Demovega vrta pa v številu 107 3000 000.

Takoj ob najdbi sem se vprašal, kdo ga je izgubil. Italijanski vojak? Fant na poti v Škrličano

oštarijo? Zemonka na poti iz Demove trgovine? En kovanec, pa toliko vprašanj!

Najdbo sem objavil na družabnem omrežju Facebook in v odzivih se je pojavilo nekaj zanimivih podatkov, ki se mi jih je zdelo vredno objaviti v kratkem prispevku za naš *cajtng*.

Primož Polh z brkinske Barke je pojasnil, da si včasih za eno liro kupil pismo z znamko, za 1000 lir enega vola, celih pet lir pa je veljala ena *žrnada* (plačilo delavca za opravljenih 8 ur dela).

Franc Logar je dodal, da si za 20 čintežimu, torej za vrednost tega kovanca, kupil osminko vina, poznavalec bistriških običajev, ljudi, trgovcev in obrtnikov Janez Ličan pa je pojasnil, da si lahko za 5 čintežimov kupil žlico konzerve (paradižnikove mezge), za dvajset torej štiri.

Vsekakor je zaradi enega kovanca, ki danes zaradi pogostosti med zbiratelji doseže vrednost le nekaj evrskih centov, nastala zanimiva zgodba, vredna zapisa.

Primož Rojč

Rimski uhani z Javor

Verjetno ste že slišali za zlate uhane, ki so jih Fædlinovæ našli na njivi v Javorah, nekateri ste jih mogoče tudi videli. Morda je nekoliko manj znano, da se sedaj nahajajo v Narodnem muzeju Slovenije, ogledate si jih lahko na stalni razstavi *Rimske zgodbe s stičišča svetov*.

Rimska uhana sta časovno umeščena v 1. ali 2. stol. po Kr., najdena pa sta bila na nekdanjem grobišču, kot je bil najden tudi uhan na grobišču nad Rodikom, ki je pripadalo gradišču Ajdovščina, par uhanov je bil najden tudi v Partih pri Stari Sušici na Pivškem, v grobu, ki je pripadal naselbini Gradišče nad Košano.

Za vse imenovane uhane se predvideva lokalna proizvodnja nekje v jugozahodnem delu današnje Slovenije, saj podobnih uhanov drugod v rimskem imperiju niso našli. To nam pove, da je tradici-

ja staroselskega ljudstva v rimski državi živela še dolgo po vključitvi vanjo.

Sabina Pugelj, Kusova sæz Kosjæz
Vir: <https://www.facebook.com/narodni.slovenije/>

Nogometni uspeh srednješolcev

V srbski prestolnici se je s slovenskim uspehom sklenilo 26. svetovno prvenstvo v nogometu za srednješolce.

Slovenske barve je zastopala ekipa Gimnazije Šiška, ki je v konkurenci 24 reprezentanc osvojila četrto mesto. Po zmagah nad vrstniki s Hrvaške, Katarja, Čila, Italije in remijem s francoskimi vrstniki v skupinskem delu je v izločilnih bojih z 2:0 ugnala ekipo iz Libanona in se uvrstila v polfinale.

Preboj v finale so je po streljanju enajstmetrovk preprečili slovaški srednješolci, na tekmi za tretje mesto pa so z 1:2 izgubili še z avstrijskimi nogometaši, ki so Slovincem zabili sploh edina gola na turnirju.

V ekipi, ki je igrala pod taktirko trenerja Primoža Zvera in njegovega pomočnika Tomija Kostrica, je bila tudi sedmerica primorskih nogometašev: kapetan Tin Gašper Jovič (Gorica), Rok Jakomin, Thomas

Medica in Domen Ujčič (vsi Bravo), Ian Kovačič (Bilje), Andraž Verč (Tabor) in Svit Teodor Benedetič (Olimpija).

Aleš Sorta

Članek, objavljen v Primorskih novicah 16. 4. 2019

V ekipi Gimnazije Šiška je tekmoval tudi Domen Ujčič z Dolnjega Zemona.

Ekipa Gimnazije Šiška v Beogradu na svetovnem prvenstvu v nogometu za srednješolce

Sabinin Borho

Ekipa veterinarjev Veterinarske postaje Vetris je rešila komaj štiri dni starega psička. Zgodba je pritegnila številne, tudi ekipo Planet TV, ki je konec avgusta posnela prispevek o malem pasjem borcu. Veterinarska tehničnica Sabina Vrh z Dolnjega Zemona je za siroto skrbela prvi, najpomembnejši teden. Slovenijo je obkročila zgodba malega psička pasme kraški ovčar, ki je na svoj komaj četrti dan življenja postal sirota. Izgubil je mamo in tri bratce ali sestrice in ostal sam. A se je na njegov peti dan oglasila ekipa Vetrisa iz Ilirske Bistrice. Takole so 23. avgusta zapisali na spletni strani družbenega omrežja: »Predstavljamo vam novega člana ekipe Vetris! Star je 5 dni in težak že cele 1/2 kg. Ponoči in podnevi sesa dudo na 2 urici, naredi potrebo, potem pa sladko sanja. Mamica mu je poginila in sedaj zanj z veliko ljubezni skrbi cela družčina Vetrisa, da bo v kratkem času zrasel v velkega (Je tako pisalo ali je pisalo velikega?) in zdravega kosmatinca.«

V ekipi veterinarjev, ki so skrbeli za malo sirotico, je bila tudi Sabina Vrh (Kovačova) z Dolnjega Zemona, ki je letos uspešno zaključila srednjo veterinarsko šolo v Mariboru, jeseni pa šolanje nadaljuje na Veterinarski fakulteti v Ljubljani. Na Vetrisu dela kot študentka. Ravno njena ljubezen do živali je bila ključna, da je psiček preživel. »Prvi teden sem psička kot študentka vzela jaz, saj ga je bilo treba na uro in pol do dve uri hraniti, podnevi in ponoči. Ko sem ga dobila, je imel štiri dni, po enem tednu ga je vzel veterinar Gašper,« pove Sabina. Zanj je skrbela kot za novorojenega otroka. »Prvih nekaj dni

Sabina Vrh je za Borka skrbela prvi teden.

nismo imeli niti mleka za pse, zato smo na veterini našli recept,« razlaga Sabina. »Receptura za pasjega novorojenčka je dokaj zahtevna: 3 dcl kozjega mleka, 1 jogurt s 3,5 % maščobe, pol čajne žličke sladkorja in en rumenjaki. Za naprej pa smo kupili mleko v prahu, namenjeno psom,« dodaja. Pri mešanju mleka je potrebo paziti, da ne nastanejo grudice, da se mleko lažje popije. Paziti je treba na primerno temperaturo, ki mora biti okrog 36 °C. Psiček, ki je medtem dobil začasno ime Borko, je v Sabinini oskrbi dobro napredoval. Sabina pravi, da ji za neprespanske noči ni žal: »Skrb za malega Borkota je bila dobra izkušnja. Naučila sem se veliko novega. Nisem naprimer vedela, da majhni psi ne morejo sami opravljati velike potrebe, da jih je za to potrebno masirati po trebuščku, bilo je pa tudi stresno in utrujajoče zbudati se ponoči na vsako uro in pol. Vendar je bilo

Borko v oskrbi pri Kovačovah

lepo skrbeti za nekaj tako majhnega, res sem se počutila kot mama, ki skrbi za otroka.«

Za Borka bo skrbel veterinar Gašper Baša, ki ga bo odpeljal na domačo kmetijo. Borku bo tam zagotovo tako lepo, kot mu je bilo pri Sabini in drugih veterinarjih, ki so ga uspeli rešiti.

Primož Rojc

Zemonsko ustno izročilo

Ustno izročilo je bilo vsaj še do nedavna na Dolnjem Zemonu presenetljivo dobro ohranjeno. Bolj pravilno bi bilo pisati o slovstveni folklori, ampak v članku namenoma uporabljam pogovorno obliko besedne zveze.

Josip Potepan - Škrljev je že leta 1875 objavil bajčno povedko o ajdih, velikanih, ki so zidali zemonsko gradišče in si podajali orodje s tistimi ajdi na Ahcu. Bili so tako veliki, da so lahko človeka vtaknili v svoj žep. Ena ajdovska deklica je bila tako velika, da je sedela na Sv. Ahacu in si v dobri dve uri oddaljenem jezumu umivala noge. Sama med ljudmi na Zemonu nisem zasledila izročila o ajdih, ostaja pa v spominu ledinsko ime Ajdišče, ki se ravno

tako veže na mitične prebivalce naših krajev in na arheološka najdišča.

Na Gradišču ali Starem gradu domače (na ledini Žouc) so še do nedavnega živele vile in velika kosmata kača. Bajje je bila pet metrov dolga. Nekateri so pravili tudi, da je žvižgala. Prav nježno žvižganje spominja na bajčno bitje *lintverja*, ki naj bi živel na Ajdovščini (prazgodovinski in antični naselbini) nad Rodikom. Razlagajo ga kot poganski prežitek, v katerem se odslikuje poganski kult prazgodovinskih prebivalcev, ki se je ohranil vse do danes. Naj kot zanimivost omenim, da so *lintverja* Rodičani skupaj s prebivalci sosednjih vasi še sredi 19. stoletja mirili s

procesijami – imeli so jih do 15 na leto – z župnikom na čelu. Kača nosi v sebi dvojnost – moč zlega in dobrega. V mnogih religijah sveta je povezana s kultom vode; njena funkcija je, da vodo varuje – lahko povzroči povodenj ali sušo. Zato verjetno ni naključje, da so v bližini Dolnjega Zemona postavili romarsko cerkev, posvečeno sv. Kancijanu in tovarišem, ki so priprošnjiki za vodo oziroma odvrnitev poplav. Več o njih ste lahko brali v lanski številki, v prispevku Petre Skok. Značilno je, da se njihove cerkve pojavljajo v bližini arheoloških najdišč – spomnite se samo Škocjana pri Divači, ki ob koncu bronaste dobe predstavlja kulturno središče evropskega pomena.

V izročilu je prazgodovinska in rimska naselbina v Javorah, imenovana Grad ali Stari Grad, ki je v ljudski predstavi nekakšen predhodnik novoveškega dvorca v vasi. Sredi Starega gradu naj bi stal vodnjak, v njem pa shranjen zaklad, ki so ga prebivalci med napadom vrgli noter. Grad naj bi napadli in zažgali Turki. Le en ostareli človek je ostal na Gradu in temu so Turki izvrtali oči. Bitki pri Jelšanah in na Zemonu naj bi bili zadnji bitki s Turki – najhujši boji naj bi bili na Nadgradišču (najvišjem delu naselbine, dodatno utrjenem v 3. in 4. stol. po Kr.). Ljudje, ki so v Javorah obdelovali polja, so znali prepoznati žganino v prsti in njihovo opažanje je bilo potrjeno tudi s strokovno metodo geofizikalnih raziskav, ki so požig naselbine

Ajdovska deklica, kot jo narisal Romeo Volk v slikanici Pravijo, da ...

potrdile. Seveda naselbina v Javorah ni pogorela v bojih s Turki, propadla je več kot tisočletje pred tem.

V časopisu Snežnik s 3. 8. 2001 je zapisano: »Legenda pravi, da je Dolnji Zemon dobil ime po dveh bratih ovčarjih, ki sta prišla iz Zemona pri Beogradu. Zgodovinarji pa pravijo, da izhaja iz besede Zeman, kar pomeni vlastelin, na Dolnjem Zemonu pa je bila nekoč graščina.« Izročilo o prišlekih ovčarjih se pojavlja v več krajih po Sloveniji, v zemonskem primeru bi lahko videli v njiju uskoška priseljenca. Dolina Reke je

bila namreč na poti turških vpadov in zato so opustele kmetije naselili priseljenci in begunci, ki so pred Turki pribežali iz Bosne, Dalmacije in ostale Hrvaške. Tako piše zgodovinar Milko Kos. Jezikoslovci toponim Zemon/Zemona povezujejo z zemeljsko utrdbo, osnova besede naj bi pomenila »nasut, obdan z nasipom«. Takšna razlaga Dolnjemu in Gornjemu Zemonu glede na utrjeno naselbino v Javorah dejansko ustreza.

Če sem vas pritegnila in želite povedke prebrati v izvirni obliki, sezite po čudoviti knjigi *Pravijo,*

da ..., kjer so ljudske povedke, ki jih je zapisal Josip Potepan - Škrlijev izdane v obliki slikanice, ki jo je ilustriral Romeo Volk, ter po knjigi Sabine Pugelj *Vile bile, Dolina Reke od Ilirske Bistrice do Zabič in Hrušice*. Za otroke je še posebej privlačna slikanica *Sinko Martinko*, ki jo je izdala Marta Bratovič. Tako boste lahko, čeprav niste večji pripovedovalci, naprej prenašali izročilo z branjem svojim otrokom in vnukom. Zakladi se ne merijo samo v zlatu, temveč tudi v besedah.

Sabina Pugelj, Kusova saz Kosjaz

Zemenski kamen

Sredi vasi zdaj kamna več ni,

kjer smo se mladi zbirali vsi.

Dosti noči se je tam presedelo,

dosti lepih pesmi se je tam zapelo,

pa tudi dosti mladih

se je na tem kamnu objelo.

Tudi jaz sem tja hodila,

čeprav si pri kamnu fanta nisem dobila.

Kamna zdaj več ni.

Kaj me pa briga,

saj radi tega kamna je bila

v dosti hišah intriga.

Jaz v tujino sem se podala,

ona dom mi je postala.

Tam otroke svoje sem vzgojila,

toda na Zemen in zemenski kamen

ne bom nikdar pozabila.

Nada Baša Marinič (Šindova)

Nada Baša Marinič (Šindova) je za slovenski radio v Sydneyu napisala pesem o kamnu, ki jo objavljamo v tej številki. Napisano je prinesla ob letošnjem obisku rodne zemlje, za kar se ji zahvaljujemo. Pesem govori o velikem kamnu, ki je služil kot klop, pred Pæclinovo hišo, ob katerem se je podnuć, predvsem ob nedeljah, zbirala mladina. Daleč naokrog

je bilo slišati slovensko pesem in kot je razbrati iz pesmi, je ob njem vzknila tudi marsikatera ljubezen.

Gospo Nado srčno pozdravljamo v Avstralijo, njeni pesmici pa prilagamo fotografijo, posneto ob procesiji 24. maja 1970. Ob na novo betoniranem dvorišču Pæclinove hiše počivajo ostanki opevanega kamna.

Moja teta Vida

Veliko zemonških fantov in deklet je po drugi svetovni vojni odšlo po svetu, predvsem s trebihom za kruhom. Ena od njih je bila tudi moja teta Vida (Škrljova). Za razliko od ostalih je odšla v svet zaradi mlade ljubezni.

Vida se je rodila kot deseta deklica med dvanajstimi otroki na Škrljovi domačiji pri Potepanovih leta 1933; bila je najmlajša od deklet in vnukinja Josipa Nadoslava Potepana. Ker je bila samo tri leta starejša od mene, sva se pogosto igrali, družili in skupaj odraščali. Škrljovi so imeli veliko kmetijo ter sadovnjak z različnim sadjem, na katerem sem se družila s svojimi tetami. S kmetijo je bilo veliko dela, a otroci niso bili nikoli lačni, ker so vse pridelali doma.

Vida je bila veselo, radoživno in lepo dekle. Nekega dne pri svojih osemnajstih letih je v Opatiji spoznala mladega fanta Rista iz Makedonije. V tistih časih ljudje niso pogosto potovali. Za naše ljudi so obiski krajev, kot so Opatija, Reka, mogoče Ljubljana ali Trst, predstavljali pravo potovanje, če že niso študirali v Ljubljani ali na Dunaju. Ljubezen je bila močna in Vida je brez blagoslova staršev odšla od doma v mesto Ohrid v Makedoniji. Živela je ob Ohridskem jezeru in kmalu se jima je rodil sin Naum. Kdove, mogoče ji je usoda kot desetnici namenila življenje po svetu. Kot mi je pozneje povedala, je pogosto mislila na domače in imela domotožje. Ko je le mogla, se je oglasila doma. Po nekaj letih se je njuna ljubezenska zveza končala. Življenje ji je namenilo drugačno pot. Ostala je v Ohridu, kjer je na domu Koliševskega, nekdanjega predsednika Makedonije, vzgajala dve njegovi hčerki.

Vida Potepan (Škrljova) 26. aprila 1954 pred cerkvijo sv. Nauma v Ohridu

Ravno tam je spoznala postavnega fanta Nikolo, ki je bil v službi na veleposlaništvu Makedonije v tujini. Poročila sta se in po njegovi službeni dolžnosti je z njim prepotovala pol sveta. Po več let je služboval na veleposlaništvih takratne Jugoslavije v Ameriki, na Japonskem in v Avstriji. Vida je bila ves čas z njim. Veliko sta potovala po državah Evrope in sveta. Vedno se je rada vračala v Slovenijo na obiske k svojim sestram in v rojstno vas. Po moževi upokojitvi sta živela v Beogradu.

Zadnjič sva govorili v juniju leta 2008, ko sem jo povabila na sreča-

nje Potepanovih potomcev na Zemon. Takrat je bila že resno bolna in se srečanja ni mogla udeležiti. Rekla mi je: »Tako rada bi prišla še enkrat domov, vendar mi zdravje ne dopušča. Kako je doma na Zemonu?« Zelo je bila vesela skupinske fotografije sorodnikov, ki sem ji jo poslala po srečanju. Poleti, 26. avgusta 2009, je za zmeraj zaspala. Pokopana je v Beogradu.

Vsakemu svojo zgodbo zapiše usoda – pravijo, da smo sami kovači usode in svoje sreče. Zgodbe o desetnicah imajo svojo simboliko – resnica ali slučajnost?

Nadja Gombač (Jakopova)

V slovo Danici Šircelj

Lep pozdrav

*Ko sem jaz majhna še bila,
pri nas je navada taka b'la:
če srečaš znanca al' soseda,
se vsakega lepo pogleda,
prijazno voščiš: »Dober dan!«
– čeprav ga vidiš vsaki dan.*

*Sem tega se takrat učila,
do danes nisem pozabila,
je meni lepa tudi beseda,
če mi privošči jo soseda.*

*A danes malo je ljudi,
ki bi pogledali v oči,
besedo rekli ali dve:
»Kako živiš – kako ti gre?«*

Pesem Danice Šircelj

Vsak izmed nas je edinstven, neponovljiv. Po svojem značaju in danostih. Tako posebna je bila tudi naša draga mama Danica Šircelj, ki se je v avgustu pri svojih triinosemdesetih letih poslovila od nas.

V prvi vrsti je bila predana žena ter skrbna mama svojim otrokom in vnukom. Po srcu je bila vedno prava Zemonka. Svojo rojstno vas je imela zelo rada, zato se je po nekaj desetletjih s svojo družino vrnila na Zemon, tokrat na Vago. V spominih se je rada vračala v svoja otroška leta, ki jih je preživela na Zemonu. Otrokom in vnukom je pogosto pripovedovala o svojih mladih letih in življenju v tistih časih. Zvrstili so se lepa doživetja, otroške lumparije, druženje ob vaškem kamnu kot tudi težke življenjske situacije. Življenjska pot ji ni bila vedno posuta s cvetjem, a je za sočloveka vedno našla lepo besedo. Prijaznost, zgovornost in dobrosrčnost so bile njene vrline. V svoji življenjski zakladnici nam

*Vsak v svojo stran obrne glavo,
hité, bežé, kot bi šlo za stavo,
kdo bolj, kdo najbolj zna brneti,
drvé, kot da nam ne bo treba umreti.*

*Postoj, prijatelj, daj, postoj,
nedelja naj bo praznik tvoj!
Izprosi zase blagoslov,
za srečo, blagor narodov.*

*Ko to pišem, leta rišem,
v mislih vračam se nazaj!
Bíla bridka, bila težka,
vendar lepša, kot so zdaj.*

je zapustila tudi veliko pesmi, ki so nastajale ob različnih priložnostih - nekatere ob rojstnih dnevih in ostalih praznovanjih, druge ob spominih na otroška leta, nekatere pa kar tako, mimogrede.

V eni od svojih pesmi se dotakne odnosov med ljudmi. Spomni na prijaznost in toplo besedo, na kar pogosto pozabimo. S to pesmijo, ki jo je v zadnjem letu ničkolikokrat deklamirala, se je dotaknila src mnogih ljudi.

Njeni domači

*Pesem v ustih je donela,
smeh izraz je bil srca,
v cerkev vas odšla je cela,
da tam hvali Stvarnika.*

*Zdaj pa vedno huje kaže,
brat se bratu v brk laže,
ni več toplega pogleda,
do prijateljev, do soseda.*

*V srcu žalost grenko nosim,
rada leta bi nazaj!
Vsemogočnega pa prosim:
»Več ljubezni, vere daj!«*

Danica Šircelj

Danica Šircelj (1936-2019)

Še je živ spomin na druženje prijateljic iz mladosti na Daničinem domu 16. avgusta 2016. Na fotografiji z leve: Danica Šircelj (Pačlinova), Nadja Gombač (Jakopova), Nada Marinič (Šindova) in Ivka Črv (Grofičova).

*Danica, hvala za tvoje iskreno prijateljstvo! Počivaj v miru med svojimi dragimi!
Nadja Gombač (Jakopova)*

Hišne številke na Dolnjem Zemonu

Cesarica Marija Terezija je bila na čelu cesarstva 1740–1780. Doba njene vladavine je cesarstvu v sredini 18. stoletja prinesla velike reforme na vseh področjih življenja in dela. Reforme, ki jih je uvedla v obdobju svojega vladanja, so nastale kot posledica avstrijske nasledstvene vojne s Prusijo in posledično sklenjenim mirom v Achnu (1748). Nasledstvena vojna je pokazala vse pomanjkljivosti cesarstva predvsem v gospodarstvu, financah in vojaštvu. Tako je cesarica za potrebe modernizacije države ukazala splojni popis prebivalstva, ki je bil prvič resnično izveden 1754. leta. S takim popisom, ki naj bi potekal vsaka tri leta, si je država utrjevala preglednost nad številom prebivalstva, kar je posledično pomenilo odmero davka in vojaških obveznikov za posamezno gosposko. Prebivalci Dolnjega Zemona so do takrat plačevali fevdalne dajatve graščaku v vasi in posamezni gosposki iz Jablanice, s Prema ... ter avguštinskemu samostanu na Reki (HR).

Uradni popis je prikazal vse slabosti popisa, ki so jih neuradno razlagali s sabotažo gospostev, ki so načrtno prikazala manj prebivalstva, da bi plačevala manj prispevkov in prispevala manj vojaških nabornikov. Uradno je popis pokazal vse slabosti popisnih komisij. Glede na pomanjkljivosti popisa so se uradne oblasti odločile, da bodo prebivalstvo uspešneje in natančneje popisale, če ga bodo lokalizirale, in sicer s fiksiranjem ljudi na točno določeno lokacijo, tj. hišo, s postavitvijo hišnih številk.

Tako je cesarica 10. marca 1770 izdala splošni razglasitveni patent (zakon) o popisu ljudi, vlečne živine in številčenju hiš. Takrat so štetja opravili dvodelno: s civilnim popisom vsega prebivalstva in z vojaškim popisom mladeničev, sposobnih za vojaško službo (nabornikov). Deželne komisije so morale pred popisom s posebnimi razglasi obvestiti ljudstvo (tudi v slovenskem jeziku) o pričetku popisa (konskripcije). Na nivoju okrožij (kresij) so popisno komisijo sestavljali

uradniki okrožja in časniki lokalnih vojaških polkov. Za lažjo realizacijo popisa so okrožja razdelili v več števnih in numeracijskih oddelkov. Oddelke so sestavljale posamezne župnije in znotraj njih posamezni kraji in vasi. Popisne komisije so praviloma štejele pet članov (predstavnik okrožja, predstavnik vojske - častnik, dva vojaška in en civilni pisar). En vojaški pisar je bil zadolžen za popis krščanskih moških in vlečne živine drugi pa za numeracijo oz. številko hiše. Civilni pisar je moral poleg popisa krščanskih moških in vlečne živine, popisati še judovske in ženske duše, in s tem opravljati obsežnejše delo kot oba vojaška pisarja.

Popisna komisija se je premikala od vasi do vasi, za potrebe kvalitetnega popisa so najemali lokalne vodiče, saj pomanjkljivo vrisane poti na zemljevidu niso bile prepoznavne tudi v naravi. Delo komisije je bilo zelo natančno določeno, saj niso smeli izpustiti nobene lesene kajže ali osamljenega naselja. Komisije so morale rezultate svojega dela

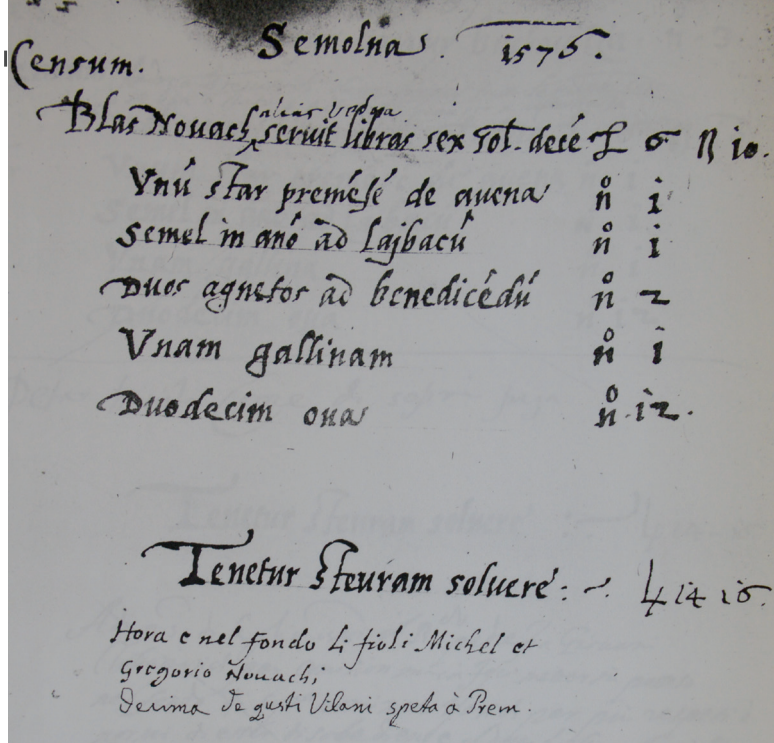

Dolnji Zemon na vojaški karti Habsburžanov, izdelani med letoma 1763 in 1787

preveriti še na župnijskih uradih, da so ugotovile število izgubljenih in najdenih duš na osnovi opravljenega popisa. Poseben poudarek so pri popisu namenili moškim, ki so bili rojeni leta 1740 in so bili ob opravljenem popisu 1770. leta dovolj stari za nabor oz. vojaško obveznost. Ženske, starejše moške in judovsko prebivalstvo so ob popisu pomanjkljivo popisali, saj so večkrat izpustili ime, priimek ... navedli so samo hišno številko. Ženske so bile v podrejenem položaju, nekakšen privesek pri popisu.

Zato pa so temeljiteje popisali vlečno živino, vole in konje, ki so bili za vojsko izjemnega pomena. Lahko zaključimo, da je popis prebivalstva leta 1770 prešel od župnika in graščaka pod okrilje popisne komisije okrožij. Po tem popisu so na Dunaju poznali vsakega polnoletnega moškega z imenom in priimkom, naslovom ter drugimi osebnimi podatki. Popis prebivalstva je bil dejansko izgovor za vojaški popis, s katerim so imele oblasti seznam za nabor. Mladeniči niso smeli vedeti, ali jih je popisni časniki in pisar vpisal v rubriko kot sposobne za vojaško službo. Časnik je samostojno opravil delo nabora, in sicer brez predhodnih preiskav, ali je posameznik sposoben ali nesposoben za vojaško službo. Nabornik je bil z odločitvijo vojaške popisne komisije seznanjen šele takrat, ko so ga prišli vojaški organi (biriči) odpeljati v vojaški stan.

K agregaciji (analizi) stanja podatkov ob popisu je morala popisna komisija konec leta 1770 k popisu dodati še opisno oceno gospodarskega in socialnega stanja na podeželju, predvsem za potrebe dvornega vojnega sveta. Opis socialnega in ekonomskega stanja je odkril zastrašujoče razmere o stanju prebivalstva, še posebej kmečkega prebivalstva,

Fevdalna dajatev Blaža Novaka avguštinskemu samostanu na Reki za leto 1575

Semolna 1575

Činž:

Blaž Novak (Blas Nouach),

nadpisano: imenovan tudi (aliter) Urdna (?)

služi šest lir in deset soldov

En star »premesa« od ovsa

Enkrat na leto (tovori) v Ljubljano

Dvoje jangnjeti za blagoslov

Eno kokoš

Dvanajst jajc

Dolžan je plačati davek

Dva novejša dopisa:

Zdaj sta na posestvu sinova Mihel in Gregor Novak (Michel et Gregorio Nouachi)

Desetina teh vaščanov pripada Premu (Prem)

L 3, sol. 10

št. 1

št. 1

št. 2

št. 1

št. 12

L 14 16

ki je na osnovi tega zapisa bistveno vplival na agrarno reformo, ki sta jo Marija Terezija in njen naslednik Jožef II. pričela uresničevati ob koncu 18. stoletja. Popisne komisije so na podeželju registrirale neznosne zdravstvene in higienske razmere, opazale so, da večina ljudi, razen na Krasu, živi v lesenih hišah, kritih s slamo ali skodlami, pogosto skupaj z živino in domačimi živalmi. Posledica tega je bila, da je bilo prebivalstvo pod vplivom raznih boleznih, ki se jim je popisna komisija izmikala iz strahu, da se popisovalci ne bi našli raznih boleznih, ko so morali prenočevati v odročnih krajih. Obenem je komisija dvorni vojaški svet opozorila, da je na območju Kranjske, Istre in Notranjske zaznala večje število bolj svobodnega življenja ljudi, pijančevanja in cestnega razbojništva, kot ga je zaznala v avstrijski Istri.

Vse predstavljeno je spadalo v drugo polovico 18. stoletja, v čas razsvetljenega absolutizma, za katerega je bilo značilno, da je povzdigoval delo, obsojal pa nedelo in prosjačenje. Poglavitni cilj razsvetljenega absolutizma so bili koristni, za delo zmožni državljani, ki redno plačujejo davek ter so primerni za vojsko. Številčenju hiš lahko pripišemo eno največjih inovacij v času razsvetljenstva v 18. stoletju. Tistega stoletja, ki je bilo naravno obsedeno z redom in klasifikacijo, z željo po obvladovanju prostora in prebivalstva ter željo oblasti po podrobnem pregledu notranjih zmožnosti države iz davčnih, policijskih in vojaških razlogov.

Numeracija hiš kot tehnologija klasifikacije in dodeljevanja naslovov hiš je iz prvega pomanjkljivega popisa prebivalstva leta 1754 nakazovala primarno potrebo po podrob-

nem določanju lokacije prebivalstva z namenom čim natančnejšega popisa prebivalstva. Lokalne popisne komisije so morale na osnovi splošnega zakona (patenta) cesarice Marije Terezije z dne 10. marca 1770 v vsakem kraju oštevilčiti vsako hišo, saj je bila s strani države do takrat hiša od zunanjega sveta izolirana nepremičnina. Hiša je namreč skrivala bogastvo, po katerem je država hrepenela, da bi si s pomočjo le-tega zagotavljala polnjenje državne blagajne. Zaključimo lahko, da je bila hiša zaprti objekt, dokler ni država vpeljala sistema adresiranja oz. oštevilčenja. Po novem je imela vsaka hiša številko in v njej živeči ljudje so dobili naslov. Hišna številka tako od leta 1770 postane zanesljivo znamenje identifikacije kraja in ljudi, živečih v njej. Res pa je, da je bila identifikacija pred vpeljavo hišnih številk vezana na ledinsko ime pri hiši, ki je bilo znano samo lokalnemu prebivalstvu, gosposki in župniku, katerih interesi so bili v nasprotju z interesi države. Ledinska imena so se večkrat podvajala in ponavljala, kar lahko vidimo tudi v primerih na Dolnjem Zemonu (Novak, Šimonč, Dem, Grill, Lukna, Paulin ...). Z določitvijo hišnih številk so omenjena ledinska imena dobila hišne številke (Novak: D. Zemon, hišna št. 12–13; Šimonč: D. Zemon, hišna št. 18–19 ...).

Marca 1770. leta, dva dneva po sprejetju patenta (zakona), je mati cesarica določila, da je najvišja hišna številka hkrati poistovetena s številom hiš nekega kraja. Tako logiko je nespremenjeno z njeno očarljivo enostavnostjo ponovno najti še pri popisu prebivalstva 1869. leta. Obenem je bilo določeno, da dobi

v vsakem kraju hišno številko ena hiša, ki jo je popisna komisija obiskala najprej, tej pa so sledile ostale hišne številke. V večjih krajih in mestih je dobila številko ena najbolj reprezentančna oz. najpomembnejša hiša, kar pa ni bilo pravilo. Da sta obstajala oba načina zapisa hišnih številk, lahko ponazorimo na Dolnjem Zemonu: hišno številko ena je dobil graščak (Grad), tam se je popisna komisija ustavila najprej, nato je svoje delo ponavadi nadaljevala pri grajskem oskrbniku, predelavcu oz. *straž* mojstru. Na Dolnjem Zemonu se je tako številčenje nadaljevalo: Hurjovi (Vrh) s št. 2, Vrh (Geržina) s št. 3, Paulin (Vrh) s št. 4, Kmet (Benčič) s št. 5 ...

Pri številčenju hiš se niso ozirali na cestno ali drugo infrastrukturo niti na naseljenost oz. nenaseljenost hiše. S tem je številčenje dobilo tudi enakost (demokratičnost) glede velikosti objekta, neglede na naseljenost oz. poznejše možnosti najema (ali *fita*) nenaseljene hiše. Tako imamo na Dolnjem Zemonu v tako imenovanem modernem popisu prebivalstva 1857. leta nekaj nenaseljenih hiš (Dol. Zemon št. 53, Dol. Zemon št. 63). No, so pa popisne komisije naletele tudi na nejevoljo prebivalstva: ko je pisar s črno oljno barvo nad vhodnimi vrati zapisal številko, so pričeli ljudje glasno spraševati, ali ne prinaša ta ukrep požrešne države novega davka. Tako se je marsikje zgodilo, da so ljudje hišno številko spraskali ali prebarvali, še preden je komisija zapustila naselje. Niso se upirali samo navadni ljudje, temveč tudi graščaki, ki se niso mogli sprijazniti s tem, da jim bo odtlej država odvzela del davka, in kar jih je še bolj prizade-

Lesena slika sv. Kancijana iz leta 1811, na kateri je naslikan Dolnji Zemon, gre za najstarejšo upodobitev naselja.

lo, da so jih komisije z enakimi številkami poistovetile z navadnimi kajžami in hišami. Vendar je dvorna komisija vztrajala na demokratičnem številčenju objektov, naj gre za kajžo, hišo ali pa grajsko poslopje. Težave, ki so nastale z izbrisanimi hišnimi številkami, in nastalo zmedo je iznajdljiva okrajna popisna komisija rešila z nameščanjem varnostne kopije številke v notranjosti hiše. Obenem so hišnemu gospodarju naročili, da skrbi za vidnost in prepoznavnost številke, v nasprotnem primeru je bila zagrožena denarna kazen, ob koncu 18. stoletja šest cesarskih tolarjev, po dvornem dekretu pa 9 goldinarjev. Dvorni dekret za prekrške je bil izdan 15. decembra 1770.

No, če nekoliko slikoviteje povem: hiša oz. hišne stene so s hišno številko, ki je bila najprej nanescena s črno barvo in pozneje zamenjana s pločevinasto ploščico nad vhodnimi vrati, postale propustne za zunanji svet, časnikom za nabor, izterjevalcem davkov in policiji je bil omogočen dostop do notranjosti hiš. Hišna

Naselje/Leto	1857	1869	1910	1953	2009	2019
DOLJNI ZEMON	430	443	529	480	523	508

Številco prebivalcev na Dolnjem Zemonu v letih od 1857 do 2019

številka je omogočila tako imenovano državno prilaščanje, ki je z vidika absolutistične države ljudstvo spreminjala v uporabno prebivalstvo. Posebej moram izpostaviti vojsko, ki si je najbolj prizadevala popisati prebivalstvo in opraviti številčenje hiš, saj je od krepostnih državljanov zahtevala, da se ji podredijo in sooblikujejo skupnost poslušnih,

Hišna številka	Ledinsko ime pri hiši	Priimek
1	Grad	Scribani - Rossi
2	Hur	Vrh
3	Vrh	Geržina
4	Paulin	Vrh
5	Kmet	Benčič
6	Fatur	Perusin
7	Čače - Čadec	Štemberger
8	Potepan	Vrh
9	France	Potepan
10	Šinda	Potepan
11	Mihovček	Primc
12	Novak	Novak
13	Novak	Novak
14	Škrl	Škrl
15	Škrl	Potepan
16	Petre	Škerl
17	Čuš	Lavrenčič
18	Šimonč	Primc
19	Šimonc	Misgur
20	Benigar	Benčič
21	Greh	Baša
22	Dem	Logar
23	Dem	Batista
24	Lenčaj	Šircel
25	Hlaider	Verh
26	Laurenč	Verh
27	Baroš	Štemberger
28	Pecelin	Verh
29	Lovričk	Benčič
30	Poštar	Škerl
31	Falaj	Verh
32	Čebtron	Primc
33	Oštar	Štemberger - Verh
34	Ferjan	Verh
35	Godec	Žagar
36	Poštar	Škerl
37	Godec	Žagar
38	Bizma	Benčič
39	Čipč - Čubec	Benčič
40	Fetlin	Štemberger
41	Grill	Verh
42	Grill	Grill
43	Kepec	Dougan
44	Matična	Dougan
45	Jakove	Čeligoj
46	Lukna	Verh
47	Lukna	Batista
48	Serpan	Šircel
49	Rusc	Serpan
50	Hodnik	Hodnik
51	Bizem - Čadec	Škerl
52	Hramovc	Misgur
53	/	/
54	Janežouc	Verh
55	Oštar	Štemberger
56	Potepan	Verh
57	Mihel	Vrh
58	Čubc	Benčič
59	Lukno	Verh
60	Benigar	Škerl
61	Grill	Grill
62	Vence	Benčič
63	/	/
64	Jožič	Škerl - Štemberger
65	Bizmo	Benčič
66	Paulin	Verh
67	/	Štemberger
68	Lenčaj	Šircel

Hišne številke na Dolnjem Zemonu ob prvem modernem popisu 1857. leta

ki so jo nadgradili s pozivom v vojaški stan. Absolutistična država je pričela z realizacijo svojega cilja poslušnih, odgovornih, izobraženih in delovnih državljanov cesarstva. Odslej je bila hišna številka osnovna enota pri popisu kraja in le-ta je povezovala prebivalstvo pri popisu s popisno polo, ki jo je imela okrajna popisna komisija.

Moram pojasniti, da je bila v praksi numeracija hiš v habsburški monarhiji nekoliko starejša, kot jo poznamo iz omenjenega splošnega zakona (patenta) iz leta 1770. Prvo oštevilčenje hiš v Evropi so opravili v Madridu leta 1750 in že leta 1754 v našem Trstu, ki je bil oštevilčen pred cesarskim Dunajem. Istega leta so oblasti v cesarskem mestu razpravljale o številčenju hiš, vendar ga iz strahu pred velikem odporom prebivalstva in velikim finančnim stroškom niso izvedle. Vzeli so si čas in prebivalstvo prepričevali, da bodo opravili popis in številčenje hiš iz razloga večje varnosti, ki jo bodo zagotovili, ko bodo popisali brezdomce, berače, kriminalce in ostale mestne vsiljivce. V cesarskem mestu so številčenje hiš in popis opravili leta 1770.

Na koncu lahko predstavim še nekaj uporabnosti, koristnosti, razširjenosti in nepogrešljivosti hišnih števil v poznejšem obdobju. Ljudje so na vaseh in v mestih sprejeli numeracijo ter spoznali praktičnost in uporabnost hišnih števil v vsakdanjem življenju. O tem nas v naslednjih desetletjih, predvsem pa v 19. stoletju, prepričajo časopisni oglasi za prodajo hiš, najemih stanovanj, trgovskih storitev. K temu lahko dodamo še v poterezijanski dobi uveljavljeno poštno komunikacijo, ki je omogočala nadvse uporabno in natančno določanje naslova poštnega prejemnika oz. pošiljatelja. Na tem mestu moramo priznati tudi nadalj-

Priimek	Število
Verh /Vrh	16
Benčič/Bevčič/Belčič	8
Škrl/Škerl/Škrlj	7
Štemberger	7
Primc	3
Šircel/Šircelj	3
Potepan	3
Grill/Grilj	2
Misgur	2
Novak	2
Batista	2
Dougan/Dovgan/Dolgan	2
Žagar	2
Scribani - Rossi	1
Geržina	1
Perusin/Peruzin	1
Lavrenčič	1
Baša	1
Logar	1
Čeligoj	1
Serpan	1
Hodnik	1

Pogostost priimkov na Dolnjem Zemonu v prvi polovici 19. stoletja

njo uporabnost hišnih števil, ki so bile osnova za poznejši seznam hišnih gospodarjev oz. posestnikov, bile so osnova za delitev zemlje in sploh za urejanje katastrskih izmer in map v 19. in 20. stoletju. Če analiziramo vpliv vzpostavitve hišnih števil v letu 1770 z današnjim časom, lahko potegnemo sorodne namene države. S hišno številko smo zaznamovani od rojstva, s stalnim ali začasnim prebivališčem, ki nam daje identifikacijo – kje živimo, kam nam pošljejo pismo, ki vsebuje davčno odmero, letno dohodnino, položnice za plačilo elektrike, odvoza smeti, porabo vode, RTV-prispevka ... V današnji digitalni dobi nam preko satelitskih povezav določijo lokacijo bivališča, ki jo interpretirajo – hišno številko.

Ivan Simčič

Viri;

- Škofjiski arhiv Koper (ŠAK)
- Državni arhiv na Reki (DAR)
- Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2018

Dol. Zemoni

POPISLO O HIŠNIH ŠTEVILKIH

kraj Zostejna
občina Litarka Bistrica
naselje : Dol. Zemoni

op. tev.	Nasivi sestavnih delov naselja	Lastnik zgradbe	vrsta zgradbe	stara hišna št.	nova hišna št.
1	Dolni Zemon	Prčan Franc	stanov.	39	1
2	"	Vrh Franc	"	30	2
3	"	Škrlj Josip	"	94	3
4	"	Škrlj Josip	"	30	4
5	"	Vrh Mihael	"	30	5
6	"	Širočlj Ivan	"	73	6
7	"	Št. (oon. Jola)	"	41	7
8	"	Stemberger Marija	"	64	8
9	"	Princ Anton	"	10	9
10	"	Lavrenčič Andrej	"	17	10
11	"	Lufenc Franc	"	19	11
12	"	Novak Franc	"	36	12
13	"	Tomčič Franc	"	60	13
14	"	Širočlj Josip	"	20	14
15	"	Dobc Franc	"	21	15
16	"	Logar Josip	"	22	16
17	"	Vrh Mihael	"	54	17
18	"	Vrh Alojz	"	25	18
19	"	Vrh Marija	"	26	19
20	"	Rešper Josip	"	23	20
21	"	Vrh Josip	"	23	21
22	"	Vrh Josip	"	63	22
23	"	Magar Franc	"	52	23
24	"	Winterov. tliščič M.	"	67	24
25	"	Vrh Ivan	"	57	25
26	"	Lavčina Ivan	"	27	26
27	"	Bevelič Alojz	"	29	27
28	"	Škrlj Marija	"	30	28
29	"	Škrlj Anton	"	36	29
30	"				30 rezerv
31	"	Princ Franc	"	32	31
32	"	Udovič Rosa	"	5	32
33	"	Vrh Anton	"	99	33
34	"	Vrh Josip	"	66	34
35	"	Lavrenčič Marija	"	99	35
36	"	Grčlj Marija	"	33	36
37	"	Dovgan Franc	"	69	37
38	"	Vrh Ivan	"	34	38
39	"	Logar Anton	"	37	39

Članku »Hišne številke na Dolnjem Zemonu« avtorja Ivana Smečiča prilagamo tudi seznam preštevilčenih hiš. Na njem so zapisane stare in nove številke ter ime in priimek lastnika hiše. Preštevilčenje hiš se je vršilo okrog leta 1955 in je od takrat nespremenjeno.

Dol. Zemun

Redni Štev.	Imena naselja	Imena agradbe	Število agradbe	Stara štev.	Novo štev.
40	Dolni Zemun	Čeligoj Anton	Stonovo	62	40
41	"	Batišče Slavko	"	35	41 ✓
42	"	Šušter Milan	"	4	42
43	"	Gršini Josip	"	3	43
44	"	Primo Ivan	"	2	44
45	"	Milovec Alojz	"	38	45
46	"	Bevčič Anton	"	65	46
47	"	Bevčič Franc	"	38	47
48	"	Štamberger Mila	"	40	48
49	"	Grilj Josip	"	61	49
50	"	Grilj Josip	"	42	50
51	"	Šušter	"	49	51
52	"	Dovgan Josip	"	43	52
53	"	Širočič Ivan	"	48	53
54	"	Batišče Anton	"	47	54 ✓
55	"	Vrh Anton	"	46	55
56	"	Čeligoj Josip	"	45	56
57	"	Vrh Josip	"	99	57
58	"	Šušter (grad)	"	1	58
59	"	Širočič Josip	"	78	59
60	"	Perušić Franc	"	77	60
61	"	Vrh Anđel	"	87	61
62	"	Perušić Franc	"	81	62
63	"	Bevčič Ivan	"	74	63
64	"	Vrh Josip	"	85	64
65	"	Škrlj Anton	"	72	65
66	"	Perušić Franc	"	6	66
67	"	Škrlj Josip	"	7	67
68	"	Vrh Ivan	"	8	68
69	"	Vrh Anton	"	50	69
70	"	Basa Franc	"	82	70
71	"	Štefan Franc	"	(9) 7	71
72	"	Basa Anđel	"	10	72 ✓
73	"	Primo Anton	"	11	73
74	"	Novak Josip	"	13	74
75	"	Novak Josip	"	12	75
76	"	Širočič Marija	"	24	76
77	"	Škrlj Marija	"	14	77
78	"	Štefan Ivan	"	15	78
79	"	Maglica Franc	"	44	79
80	"	Basa (dečak)	"	50	80
81	Zemunska Vaga	Bevčič Alojz	"	90	81
82	"	Guštinčić Ivan	"	98	82
83	"	Vrh Franc	"	97	83
84	"	Vrh Franc	"	16	84
85	"	"	"	"	85 xoz
86	"	Vrh Josip	"	71	86

Dol. Zemon

Številka	Ime posebe- nih delov nase- lja	Ime lastnika	Številka agradbe	Stara hišna številka	Novo hišna številka
87	Zemonska vaba	Frano Anton	stanov.	83	87
88	" "	Vrh. Jakob	"	96	88
89	" "	Dovgan Antonija	"	92	89
90	" "	"	"	-	90 rezerv.
91	" "	Dovšič Rudolf	"	84	91
92	" "	"	"	"	92 rezerv.
93	" "	Vrh Ivan	"	93	93
94	" "	Vrh Anton	"	89	94
95	" "	"	"	"	95 rezerv.
96	" "	Marija Ivana	"	91	96
97	" "	Vrh Anton	"	79	97

Dol. Zemon							
stara num.	nova num.	stara num.	nova num.	stara num.	nova num.	stara num.	nova num.
1	58	32	31	63	94	3	
2	44	33	36	64	95		
3	43	34	38	65	46	96	88
4	42	35	41	66	34	97	83
5	32	36	29	67	24	98	82
6	66	37	39	68	22	99	57
7	67	38	45	69	37	100	
8	68	39	1	70			
9	71	40	48	71	86		
10	72	41	7	72	65		
11	73	42	50	73	6		
12	75	43	52	74	63		
13	74	44	79	75			
14	77	45	56	76			
15	78	46	55	77	60		
16	84	47	54	78	59		
17	10	48	53	79	97		
18	9	49	51	80	45		
19	11	50	80	81	62		
20	14	51		82	70		
21	15	52	23	83	87		
22	16	53		84	91		
23	20	54	17	85	64		
24	76	55	35	86	12		
25	18	56	69	87	61		
26	19	57	25	88	2		
27	26	58	47	89	94		
28	21	59	33	90	81		
29	27	60	13	91	96		
30	28	61	49	92	89		
31		62	60	93	93		

● KULTURA V ILIRSKI BISTRICI

Korak naprej — do cilja pa še daleč

Če doslej nekje ni bilo nič, potem se seveda pozna tako rekoč vsak premik. Ne upali bi si sicer trditi, da v Ilirski Bistrici ljubiteljstva doslej ni bilo, res pa je, da se je šele s konstituiranjem občinske ZKO, izvolitvijo predsedstva, ki se očitno le zaveda svojih nalog, pričelo ljubiteljstvo organizirano premikati. Kaj potrjuje to?

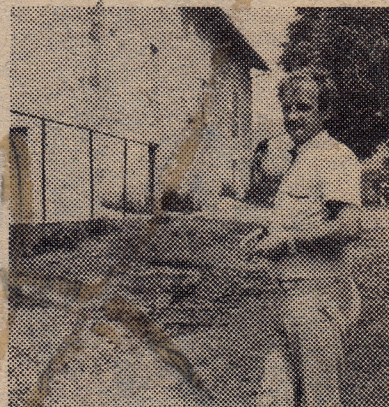
Vladimir Čeligoj, ki združuje svoje delo v kulturni in raziskovalni skupnosti v Ilirski Bistrici in je ob tem še tajnik ZKO, nam je na kratko nanižal nekaj bistvenejših premikov na področju ljubiteljstva v občini. Lani in letos so v Ilirski Bistrici uspeli pripraviti občinski reviji mladinskih in otroških zborov in odraslih pevskih skupin. Udeležba je bila letos že kar zgledna, saj je na obeh revijah sodelovalo po devet zborov. Poseben uspeh so dosegli na področju lutkarstva, saj se je lutkarska skupina OŠ Podgrad uspela prebiti tako rekoč v sam jugoslovanski lutkarski vrh — septembra bo namreč s predstavo Kako je šel Pogoranov maček v partizane sodelovala na bienalnem srečanju lutkarjev Jugoslavije v Bugojnu. Potem so letos pripravili prvokrat teden kulture v delovni organizaciji Lesonit, kjer naj bi jeseni tudi ustanovili kulturno društvo, ki bo združevalo literate, pevce, instrumentaliste, likovnike. Za jesen načrtujejo še eno novost plesno šolo namreč, ki naj bi plesne osnove posredovala osnovno in srednješolcem iz Ilirske Bistrice. Toliko je novosti. Sicer pa deluje v občini enajst kulturno umetniških društev, ki svojo dejavnost omejujejo edinole na pevstvo, gledališka dejavnost je bela vrana v občini, in tudi s šolskimi kulturnimi društvi v Ilirski Bistrici še ni nič. Kljub temu, da delujejo na njih otroški pevski zbori, občasno še kakšna folklorna skupina, pa plesna. Vendar pa se, kot je videti, pedagogi nočejo obvezati za stalno in organizirano vodenje kulturnih dejavnosti v okviru ustreznih šolskih društev. In če je res, kot trdimo, da so mladi hrbtnica ljubiteljske anatomije, potem moramo zapisati, da je ta del v Ilirski Bistrici res šibak. Potem ko jih v osnovnih šolah ustrežno ne organizirajo in usmerijo, se mladi porazgube po usmerjenih šolah v Sloveniji — odidejo v Ljubljano, Koper in seveda še kam. Domov

se vračajo, ob koncu tedna — in kaj počno tedaj?

Po odgovor na to nam pravzaprav ni bilo treba v Dolnji Zemon, tja smo se napotili, da bi obiskali edino kulturno društvo v občini, ki se ukvarja z gledališko dejavnostjo. O delu skupine, ki je v več kot dveh desetletjih svojega obstoja gojila pravzaprav nekakšno obliko družabnega življenja, bila jedro krajevnih proslav, smo se pogovarjali z **Danilom Lukanecem**, članom in prej njenim dolgoletnim predsednikom.

»Leta 1959 smo uradno registrirali Kulturno prosvetno društvo Grad. Dvorano, ki smo jo v glavnem s prostovoljnimi delom in pa materialom, ki so ga prispevala ilirskobistriška podjetja, uredili v hlevih in seniku starega gradu v Dolnjem Zemonu, pa smo slovesno izročili namenu s premiero igre »Bele vrtnice«. Potem smo po tem receptu nadaljevali — vsako leto po ena predstava, največkrat enodejanko, nekaj let pa je bilo vmes tudi povsem »suhih«, ko nismo napravili ničesar. S predstavami smo navdušili občinstvo — doma smo včasih igrali tudi po petkrat, pa naokrog smo tudi hodili gostovat. Lani smo začeli pripravljati Vdovo Rošlinko, ker pa je bilo v gradu premrzlo, vaj nismo končali in s premiero tako ni bilo nič. Upam, da bomo jeseni nadaljevali, kjer smo prekinili in decembra Vdovo zaigrali domačinom.«

Tako je z gledališčem v Dolnjem Zemonu in v Ilirski Bistrici nasploh. Drugih skupin, kot rečeno, ni, za poklicne gledališčišnike je malo denarja. Kulturna skupnost je ljubiteljstvu za letošnje leto odmerila 96 starih milijonov, za njene gmotne razmere je to veliko, pravi Vladimir Čeligoj, absolutno pa je to majhen znesek, in tako zaradi pomanjkanja denarja niso letos uspeli v celoti speljati 13. poletnih kulturnih prireditev v Ilirski Bistrici — namesto običajnih šestih so pri-

Danilo Lukanec pred Gradom, v katerem so si uredili prostor, ki krajanom služi za kulturne namene

pravili le štiri prireditve in tako »poletje« predčasno zaključili.

Tudi KPD »Grad« v Dolnjem Zemonu je letos ostalo brez vsakršnih sredstev. Priznavajo, da so krivi tudi sami, saj niso pripravili ustreznega programa. Kako tudi, najdejo vzrok in opravičilo, če so predsednik, pa podpredsednica, pa večina članov odbora doma le konec tedna. Sicer imajo v Dolnjem Zemonu kar 50, 60 mladincev in mladnikov, vendar kam in kako jih usmeriti, kaj pričakovati od njih, ko pridejo v soboto domov, da se v nedeljo spet vračajo v šole?

»Mlade je težko pritegniti v dejavnost društva,« je povedal Danilo Lukanec, »konec tedna raje plešejo, igrajo košarko.«

Kako bi ne! Vzorca družabnega življenja, ki velja za eno generacijo, ne gre prenašati tudi na vse prihodnje. Takšna oblika kulturne dejavnosti, kakršno so peljali na Dolnjem Zemonu in še v sto in sto vaseh našega podeželja, ni več najzanimivejša mladini. Zato tudi tarnamo, da se kulturna društva starajo!

To vedo (ali morajo vedeti) v občinskih zvezah kulturnih organizacij, ko načrtujejo dejavnosti, ki naj bi razvijale in krepile ljubiteljstvo. Tudi v ilirskobistriški, kjer bodo morali, prav zaradi tega, ker jim mladi med tednom pobegnejo v šole drugod, najti kar najbolj zanimive in alternativne oblike kulturnega ljubiteljstva, da ne bodo mladi zgolj plesali, igrali nogomet in košarke ali pa gledali televizijskega programa.

ALENKA REGALLY

Stare fotografije

Med prvimi avtomobili na Zemonu je bila vetura Fiat 1100 Nade Samocec (Škrličane), že takrat v moderni črno-rdeči kombinaciji barv. Vetura je prevažala marsikoga – od mladincev do učiteljic.

Maksa Samsa (Malnarjova) l. 1920

Fotografijo je verjetno na dan verouka napravil 'gospud' Dolfe za zemonsko cerkvijo, v ozadju Žjefan vrt. (Dekleta so predstavljena z dekliškimi priimki.)

Stojijo z desne: Danijela Bevčič (Pətrj tova), Eva Vičič (Hurjova), Nadja Šircelj (Čačova), Karmen Vrh (Botagarjova), Milena Baša (Šindova), Marina Potepan (Froncjətova).

Čepijo z desne: Vesna Samocec (Škrličana), Dragica Štemberger (Fədlinova), Vilko Sedmak (Boštjanov z Gornjega Zemona), Vilko Novak (Bubča), Selma Dovgan (z Vage), Suzana Vrh (Pačlinova).

Zemska mladina pred Kovačovo hišo okrog leta 1960.

Stojijo z desne: Zoro Samokec (Škrličan), Milan Dovgan (Botagarjov), Aldo Samokec (Škrličan).

Čepijo z desne: Frane Dolgan (Botagarjov), Branko Šircelj (Bjagnarjov), Ive Samsa (Malnarjov).

Ena prvih barvnih fotografij procesije, ujeta pri spomeniku, v ozadju je Novakova hiša. V prvi vrsti prepoznamo pevke: Pepca Peruzin (Foturjova), Vida Čeligoj (z Grada), Johanca Vrh (Čabrwanova), Slava Lavrenčič (Lovrjačkova).

Vizita letnika 1941: Zdravko Peruzin (Foturjov), Jože Prosen (Slavən), Danilo Lukanec (Lukotov) in Emil/Mile Logar (Demov).

Popravek: V tretji številki Zemskega cajtna na spodnji fotografiji na strani 46 ni sin Franeta Peruzina (Foturjovga), ampak njegov sorodnik Jože Vrh - Brivc (z Vage).

Jërta na Šimanjovi štali z vklesano letnico 1775